

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Husitská teologická fakulta

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Praha 2016

Jan Milata

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

HUSITSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

**Kněžské bratrstvo sv. Pia X. v současné české diskusi
o odkazu Druhého vatikánského koncilu**

**The Society of St. Pius X in current czech discussion
about the legacy of Vatican II**

Diplomová práce

Vedoucí práce:
Doc. Zdeněk Vojtíšek

Autor:
Bc. Jan Milata

Praha 2016

Poděkování

Děkuji vedoucímu své práce, doc. PhDr. Zdeňku Vojtíškovi, Th.D., za vložený čas, úsilí a odbornou invenci.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci s názvem „*Kněžské bratrstvo svatého Pia X. v současné české diskusi o odkazu Druhého vatikánského koncilu*“ vypracoval samostatně s použitím níže uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 29. června 2016

Jan Milata

Anotace

Tématem mé diplomové práce je fenomén Kněžského bratrstva svatého Pia X. (dále též „FSSPX“), a to konkrétně v českém prostředí kontextu diskuze o odkazu II. Vatikánského koncilu. Hnutí je součástí katolického tradicionalismu, který nesouhlasně reaguje na změny v církvi tímto koncilem zahájené. Mým záměrem je pojednat o tomto fenoménu z hlediska religionistiky, nikoliv teologie. Cílem práce je jednak poskytnout příležitost k seznámení se s tímto fenoménem, a jednak prokázat, že toto hnutí je reakcí na pokoncilní vývoj v církvi. Důležitými tématy v této práci jsou Druhý vatikánský koncil a jeho odkaz, teologické důrazy a spiritualita FSSPX a srovnání charakteristických rysů pokoncilní církve a FSSPX.

Annotation

The Subject of my thesis is the phenomenon of the Society of Saint Pius X ("the SSPX"), specifically in Czech environmental context of the discussion of the Second Vatican Council's legacy. The PFSPX movement is a part of Catholic traditionalism, which responds disapprovingly to the changes launched in the Church by the Council. My intention is to discuss this phenomenon in terms of religious studies, not theology. The aim is partly to provide an opportunity to get acquainted with the phenomenon, and – primarily – to prove that this movement is a reaction to post-conciliar developments in the Church. The important topics of this work are the Second Vatican Council and its legacy, theological emphases and spirituality of SSPX and comparison of this movement's and post-conciliar Church's characteristic features.

Klíčová slova

arcibiskup Marcel Lefebvre, Druhý vatikánský koncil, ekumenismus, katolická církev, katolický tradicionalismus, náboženská svoboda, tridentská mše, úzkost

Keywords

archbishop Marcel Lefebvre, the Second Vatican council, ecumenism, Catholic church, catholic traditionalism, religious freedom, Tridentine Mass, anxiety

Obsah

Seznam zkratk.....	6
Úvod	7
1. Druhý vatikánský koncil	9
2. Nosná část odkazu Druhého vatikánského koncilu	13
3. FSSPX v českých zemích.....	15
4. Teologické důrazy FSSPX na české půdě	19
4.1 Bohoslužebná doktrína FSSPX	19
4.2 Spiritualita společenství.....	20
4.3 Poměr FSSPX k papeži.....	21
4.4. Pohled FSSPX na ekumenismus, jiná náboženství a náboženskou svobodu .	24
4.5 Otázka jednoty církve a odloučených bratří	27
4.6 FSSPX a Písmo svaté	29
4.7 Katolická nauka o stvoření podle FSSPX.....	30
4.8 FSSPX a katolická nauka o pekle.....	34
4.9 Rodina a společnost ve světle tradicionalistického pohledu	36
4.10 Filosofické pozadí hnutí	37
4.11 Interpretace klíčových událostí dějin evropského kulturního okruhu ze strany FSSPX.	38
4.12 Interpretace jednotlivých událostí českých dějin ze strany FSSPX	41
5. Srovnání FSSPX a pokoncilního katolicismu	47
5.1 Doktrína	47
5.2 Ekleziologie	47
5.3 Bohoslužba a spiritualita	48
5.4 Morálka a společnost	49
5.5. Politické myšlení	49
5.6 Cesty teologického myšlení.....	50
5.7 Biblická exegeze.....	51
Závěr.....	52
Seznam použité literatury	54
Resumé	57

Seznam zkratk

Zkratky v Češtině

FSSPX Kněžské bratrstvo svatého Pia X. (z *latinského* Fraternitas Sacerdotalis Sancti Pii X.)

Zkratky v Angličtině

SSPX The Society of Saint Pius X

Úvod

Cílem této práce je ukázat, jakou roli hraje Kněžské bratrstvo svatého Pia X. v současné diskusi katolíků v České republice o dědictví Druhého vatikánského koncilu, respektive ukázat, že fenomén FSSPX je reakcí na změny, kterými katolická církev prochází od Druhého vatikánského koncilu. Práce je koncipována jako religionistická, tj. na principech religionistiky jako nenormativní, empirické a nehodnotící vědy.

První kapitola pojednává o Druhém vatikánském koncilu, v jehož průběhu a bezprostředně po něm začala vznikat protichůdná stanoviska reformistů na jedné straně a tradicionalistů straně druhé.

Druhá kapitola se věnuje nosné části odkazu Druhého vatikánského koncilu, která je i dnes stále předmětem kritiky různých skupin tradičněji orientované části katolíků.

Třetí kapitola se výslovně zaměřuje na specifické rysy české větve FSSPX a také na roli, kterou Kněžské bratrstvo hraje v diskusi české katolické inteligence a duchovenstva o reformách v církvi, jak tato probíhá od ukončení koncilu do současnosti, zvláště pak po listopadu 1989.

Čtvrtá kapitola se zaměřuje na teologické důrazy FSSPX, které jsou protipólem majoritní pokoncilní teologie. Opět se zde pojednává především o českém prostředí s jeho svébytnými prvky.

Pátá kapitola se týká srovnání celkového fenoménu Kněžského bratrstva na české půdě s většinovou katolickou církví, jak se etablovala v českém prostředí po Druhém vatikánském koncilu a následném vývoji.

Rád bych také předestřel reprezentativní vzorek toho, co bylo dosud publikováno o Druhém vatikánském koncilu a o reakci na něj. Základním pramenným textem k tomuto tématu jsou pochopitelně akta a závěry Druhého vatikánského koncilu. Co se týče sekundární literatury o tomto koncilu, zmiňuji: Otto Hermann Pesch, *Druhý vatikánský koncil 1962–1965: příprava, průběh a odkaz*; D. Morin, *Učení II. vatikánského koncilu*; Ralph Michael Wiltgen, *Rýn se vlévá do Tiberu*; Giuseppe Alberigo, *Stručné dějiny II. vatikánského koncilu*. Z českých prací o Druhém vatikánském koncilu uvádím: Stanislav Balík a Jiří Hanuš, *Letnice 20. století – Druhý vatikánský koncil a české země*; Ivan Pojavnik, *Mysterium koncilu*; Karel Skalický, *Ekumenismus na Druhém vatikánském koncilu*.

Dále bych chtěl zmínit publikace na téma tradicionalistických reakcí na Druhý vatikánský koncil, jmenovitě Kněžského bratrstva svatého Pia X. Zde uvádím: Michael W.

Cuneo, *The Smoke of Satan: Conservative and Traditionalist Dissent in Contemporary American Catholicism*; Patrick Madrid, *More Catholic Than the Pope: An Inside Look at Extreme Traditionalism*; Yves Congar, *Challenge to the Church: The case of archbishop Lefebvre*. Ze strany přívrženců tradicionalismu stojí za zmínku Georg May, *Pravá a nepravá obnova*.

Mezi další materiály, ke kterým jsem přihlédl, patří periodikum *Informační leták FSSPX*, časopis *Te Deum*, *Otevřený dopis bezradným katolíkům* od Marcela Lefebvra a dále četné nahrávky přednášek a kázání činitelů FSSPX. Navštívil jsem rovněž mši FSSPX. Konala se v Praze na Náměstí Míru v Národním domě na Vinohradech. Hovořil jsem také s jedním z pravidelných návštěvníků bohoslužeb. Při práci využívám také materiálů, které s Bratrstvem souvisejí jen nepřímo. Jedná se o názory různých tradicionalisticky orientovaných katolíků na různé církevní společenské a kulturní otázky.

1. Druhý vatikánský koncil

V říjnu roku 1958 nastoupil na papežský stolec Angelo Giuseppe Roncalli (1881–1963), který přijal jméno Jan XXIII. Před svým zvolením zastával úřad benátského patriarchy a byl oblíben zejména mezi prostými věřícími. Jím skončila tak zvaná doba piovská, ve které papežové, často nesoucí jméno Pius zastávali velmi polemickou linii ve vztahu k soudobé společnosti a kultuře. Jan XXIII. si získal přízeň mnoha lidí i mimo katolickou církev svým neformálním vystupováním, jakož i úsilím o překonání úzkoprsého konzervatismu ve vztahu k odloučeným bratřím (tj. nekatolickým věřícím). Dále se zaměřoval i na budování mostů k sekulární společnosti a k mimokřesťanským náboženstvím. Byl i rozhodným odpůrcem antijudaismu a antisemitismu. Jeho programem bylo *aggiornamento* (zdešnění). Církev se měla přiblížit modernímu člověku a zvěstovat jemu evangelium srozumitelným způsobem, aniž by měnila jeho podstatu. Za tímto účelem se rozhodl svolat ekumenický, to jest celocírkevní, koncil.

Již od počátku pontifikátu Jana XXIII. se jeho snahy setkávaly s negativní odezvou jak v římské kurii, tak mezi podstatnou částí exkuriální katolické hierarchie. Nejen církevní otázky v úzkém slova smyslu, ale také styl působení nového papeže budil často pohoršení. Mnoho kardinálů a jiných vysokých církevních hodnostářů byli šlechtici a vůči prostým lidem vystupovali odměřeně. Velkou změnou bylo také jmenování nových kardinálů, mimo jiné z řad afrických a asijských národů.

Jan XXIII. tvrdil, že myšlenka svolat koncil se zrodila během rozhovoru s kardinálem Tardinim 20. ledna 1959.¹ Krátce poté papež svůj záměr oficiálně vyhlásil. Velká část kurie svolání koncilu příliš nevítrala. Kritiků papeže a jeho záměru byl velký počet i mimo Vatikán. Zvláštností koncilu bylo také to, že neměl řešit striktní dogmatické otázky, ale spíše pastorální a disciplinární potřeby (praktická teologie). Jedním z milníků na cestě ke koncilu bylo svolání římské diecéšní synody v lednu 1960. I v tomto případě se jednalo o historický precedens. Papež na jednu stranu preferoval konciliární prvky ve správě církve a zmírnění tuhé papežské autokracie, zároveň však rozhodně využíval svých pravomocí při usměrňování konzervativní reakce.

V květnu 1959 se sešla „předpřípravná“ komise vedená kardinálem Tardinim. Biskupové, představení řeholních řádů a katolické university a fakulty byli vyzváni k zaslání návrhů a připomínek. Těch bylo nakonec 2821. Další fází příprav bylo zřízení deseti komi-

¹ PESCH, O. H. *Druhý vatikánský koncil 1962–1965*, Vyšehrad, Praha 1996, str. 50.

sí – jedné vedoucí a devíti podřízených. Tematickými okruhy byly nauka, správa církve, disciplína, liturgie a svátosti, školství, řády, východní sjednocené církve, misie a laický apoštolát.² Komise pak „vypracovaly celkem 69 předloh“³.

Koncil byl nakonec svolán dříve, nežli se očekávalo. Na konci roku 1961 oznámil papež svolání koncilu na následující rok. V únoru 1962 bylo již oznámeno konkrétní datum zahájení a tím byl 11. říjen. Pozvání obdrželi také zástupci nekatolických církví se statutem pozorovatelů. Tito pozorovatelé měli být uvítáni jako rovnocenní hosté. Měli mít také možnost se oficiálně vyjadřovat k probíraným tématům. Kromě biskupů, kteří jsou přítomni automaticky, byli přizváni také odborníci na různé oblasti a to i z řad nekněží.⁴

Ke struktuře koncilu ještě tolik: koncil sám ustanovil několik pracovních komisí, z nichž každá se skládala z 24 členů. Dvě třetiny byly na zasedáních koncilu zvoleny a zbývající třetinu a rovněž tak předsedu každé komise, jmenoval papež.⁵

Koncil se odehrával ve zcela nových podmínkách. Měl co do činění s hromadnými sdělovacími prostředky a atmosféra jeho průběhu byla nebývale dynamická. Již před jeho zahájením a následně v jeho průběhu se vytvářely různé vyhraněné platformy konzervativního nebo naopak novátorského charakteru. Duchem doby byla emancipace od různých statických norem a také uvnitř katolické církve se pozvolna prosazoval požadavek svobody teologického bádání a nových způsobů myšlení.

Jan XXIII. byl přesvědčen, že by koncil měl být skutečným shromážděním biskupů rozhodujících se dle svého svědomí a nejlepších intencí a nikoliv jen kulisou, která dodatečně schválí to, co rozhodne římská kurie. Otevřenost a reflexe měly hrát větší roli, než jakou hrály v době potridentské. Katolická církev nebyla nikdy uniformní a vždycky v ní existoval dostatek otevřených jedinců. Rigidní byrokratismus a doktrinářství ve vyšších patrech hierarchie však vytvářely dojem ztuhlého monolitu, který se brání jakýmkoliv změnám.

Koncil dal církvi novou tvář a změny byly tak markantní, že mnohé šokovaly. Vášně, které koncil rozvířil, trvaly dlouho po koncilu a trvají víceméně dosud. Na jednu stranu existují různé odstíny skeptického pohledu na reformy, které koncil provedl, na druhé straně existují ti, podle kterých koncil příliš ustupoval tradicionalistům. Dodnes mnoho kato-

² Tamtéž, str. 71.

³ Tamtéž, str. 74.

⁴ Tamtéž, str. 76.

⁵ Tamtéž, str. 77.

lických tradicionalistů považuje koncil za tragickou událost, která ohrožuje podstatu církve.

Jednou ze symbolických změn byla liturgická reforma. Intencí této reformy bylo vyvážit dosavadní striktně hierarchickou definici církve aspektem bratrského společenství, ve kterém samotný Kristus není jen králem, ale také bratrem a člověkem v plném významu slova. S tím souvisela i snaha omezit přílišný triumfalismus. Dále měl být zdůrazněn význam kázání. Také bohoslužebné dění se mělo stát srozumitelnějším pro věřícího. Oltář měl být více symbolem stolu, u kterého Kristus večeřel s učedníky. Svatostánek se v důsledku změn od oltáře osamostatnil a kněz sloužil mši čelem k lidu. Některé dosavadní rituály, jako klekání směrem k oltáři, se omezily na minimum a ritus se stal celkově uvolněnějším. Tradicionalisté ale naopak hovořili o přednostech dosavadního způsobu slavení, například o tom, jak je důležité to, že všichni jsou obráceni jedním směrem, očekávající Kristův slavný návrat. Změna polohy oltáře byla mnohými napadána jako nadbíhání protestantům. Také mnohé další změny byly kritizovány jako ohrožení kontinuity a jako riziko rozmělnění.⁶

Koncil také podstatně zreformoval výchovu kněží a katolické teologické školství. Obojí mělo být méně doktrinářské a orientovanější na dialog se sekulárními protějšky. To to tradicionalisté vnímali jako závažný útok na čistotu víry a oceňovali význam předchozí cenzurní praxe. Změna teologického slovníku a méně sterilní myšlení vyvolávaly v mnohých pochybnosti, zda koncilní otcové rozvíjejí apoštolské dědictví anebo zavádějí nepřipustné novoty.⁷

Koncil oficiálně deklaroval náboženskou svobodu. Dosavadní (předkoncilní) doktrína pravila, že existuje jediná pravda a lidé mají povinnost ji hledat a nalezené pravdy se pak držet. Tak je tomu i s celými státy. Jsou-li k tomu příhodné podmínky, měl by stát oficiálně prohlásit katolické náboženství za státní. Vůči jiným náboženstvím by měl stát uplatňovat politiku rozumné tolerance. Koncil potvrdil učení o jediné pravdě a povinnosti každého člověka vůči ní, ale zároveň deklaroval, že hledat a přijímat tuto pravdu může člověk jedine jako svobodná bytost. Jakákoliv represe z důvodů čistě náboženských je tedy nepřipustná a odporuje duchu evangelia. Jedinou hranicí takto definované náboženské svo-

⁶ *Sacrosanctum Concilium*, dokument II. vatikánského koncilu, vydán roku 1963.

⁷ *Optatam totius*, dokument II. vatikánského koncilu, vydán roku 1965.

body je spravedlivý veřejný řád. Již od konce druhé světové války se podstatná část katolických věřících i duchovních přikláněla k demokracii.⁸

Jinou významnou změnou, ke které koncil přikročil, byl nový postoj k nekatolickým křesťanům. (Již před koncilem je mnozí katoličtí hierarchové nazývali odloučenými bratřími). Sám papež údajně pozdravil pravoslavné a protestantské hosty biblickými slovy „*Já jsem Josef, váš bratr*“. Katolická církev již neměla být prostě ztotožňována s Kristovou církví, ale spíše byla pojata jako její nejdokonalejší pozemské vyjádření. Tím se přihlásila k ekumenickým snahám o sbližování a překonávání roztržek mezi křesťany. Tato změna vyvolala u tradicionalistů asi největší pozdvižení. Měnila se jí totiž tradovaná doktrína o církvi. Podle této doktríny je katolická církev jediným reprezentantem Kristovy církve na zemi. Někteří pokřtění katolíci do ní patří pouze vnějškově, zatímco někteří nekatolíci do ní mohou patřit duchovně. Jedná se o ty, kteří bez vlastní viny neznají pravdu o Kristově církvi, avšak pod vlivem boží milosti upřímně hledají pravdu a snaží se podle ní žít.⁹

Dále koncil hledal nový, vyvážený postoj k mimokřesťanským náboženstvím. Byla doporučována cesta vzájemné úcty a otevřeného dialogu. Také se židy se mělo napříště komunikovat v přátelském duchu. Bylo zdůrazněno společné dědictví křesťanů a židů a odsouzeny všechny projevy antisemitismu nebo antijudaismu. U jiných světových náboženství bylo poukázáno na „semínka Pravdy“ a inspirativní prvky. Zde viděli tradicionalisté ohrožení výlučnosti Kristova spásného prostřednictví. Tento kritický postoj byl ještě umocněn po společném modlitebním setkání světových náboženství v Assisi roku 1986 svolaném papežem Janem Pavlem II. (papežem 1978–2005).¹⁰

Koncil trval od 11. října 1962 do 8. prosince 1965. Během zasedání koncilu a to dne 3. června 1963, zemřel Jan XXIII. a jeho nástupcem se stal kardinál Giovanni Battista Montini (1897–1978), který přijal jméno Pavel VI.

Po skončení koncilu zůstaly mnohé otazníky a kontroverze, které přispěly ke zformování nepočetné, ale výrazné opozice proti reformnímu kurzu. Problémem nebyly pouze explicitní závěry koncilu, ale také nová a mnohem svobodomyslnější atmosféra a veřejně zastávané názory mnohých teologů. Tradicionalismus vnímal novou situaci jako riziko přizpůsobování se nevěřícímu světu a zpochybňování neměnných doktrín.

⁸ *Dignitatis humanae*, dokument II. vatikánského koncilu, vydán roku 1965.

⁹ *Unitatis Redintegratio*, dokument II. vatikánského koncilu, vydán roku 1964.

¹⁰ *Nostra aetate*, dokument II. vatikánského koncilu, vydán roku 1965.

2. Nosná část odkazu Druhého vatikánského koncilu

Před Druhým vatikánským koncilem existovalo mezi katolickou církví a soudobou kulturou zřetelné napětí. Magisterium opakovaně odsuzovalo liberalismus, sekularismus a další ideje. Necírkevní veřejnost naopak vinila církve ze zpátečnictví a tmářství. Na přelomu 19. a 20. století vzniklo hnutí katolického modernismu, jehož cílem byla jednak obnova církve na evangelijních principech a jednak větší otevřenost ve vztahu k soudobé vědě a kultuře. Toto hnutí bylo zcela odsouzeno papežem Piem X. (papežem 1903–1914) v dekretu *Lamentabili sane exitu* (1907) a v encyklice *Pascendi Dominici gregis* (1907). Byla odmítnuta rovněž historickokritická metoda při výkladu Bible. Kněží, řeholníci a pedagogové museli skládat takzvanou protimodernistickou přísahu. V církvi na určitý čas zavládla tuhá censura a někdy i atmosféra udavačství. I po určitém zklidnění čas od času docházelo k posilování cenzurních praktik.

Druhý vatikánský koncil většinu těchto fenoménů odstranil a církve získala v očích sekulární veřejnosti lepší tvář. Konfrontaci a negativní vymezování měl nahradit dialog. Duch doby byl již interpretován diferencovaněji. Církve se začala kritičtěji dívat na své vlastní dějiny. Mnohé tradice nemající oporu ve zjevení, byly opuštěny (například zákaz pohřbu žehem). Byla víceméně akceptována moderní idea lidských práv. Také mravouka se stala méně úzkoprsou a doktrinářskou.

Jako první ze tří bodů odkazu koncilu uvádím příklon katolické církve k ekumenismu. Interpretace dogmatu a pojetí bohoslužby jsou rozvíjeny na bázi všekřesťanského horizontu. Majoritní část autorit již nepředpokládá nová dogmatická rozhodnutí „ex cathedra“ a zvláště ne taková, která by ztěžovala úsilí o sblížení různých konfesí. Prohlubování vědomí jednoty v Kristu se má dít nadále prostřednictvím společných modlitebních setkání a s jistou opatrností také společenstvím stolu Páně. Vzájemné vztahy má charakterizovat tolerance a otevřenost. Přátelská spolupráce má být umožněna v co nejširším počtu oblastí. Tento cíl koncilu je ze strany katolíků realizován v míře nepředstavitelné před zahájením koncilu. Snaha vycházet druhým maximálně vstříc, je patrna ve všech patrech církevní hierarchie. Tradicionalistický postoj ve formě zastávané Kněžským bratrstvem svatého Pia X. je v kontextu katolického světa nepatrnou menšinou.

Za druhý klíčový bod odkazu koncilu pokládám nový poměr k nekřesťanským náboženstvím (zejména judaismu). Tato náboženství nejsou již pokládána za náboženství falešná, ale spíše za různé nedokonalé pokusy o nalezení vztahu lidského já k transcendentnu.

„*Katolická církev neodmítá nic, co je v těchto náboženstvích pravdivé a svaté.*“¹¹ Za Jana Pavla II. (papežem 1978–2005) se katolická církev stala jedním z nejaktivnějších iniciátorů mezináboženského dialogu a samotný papež doporučoval společná modlitební setkání s příslušníky mimokřesťanských náboženství. Tato idea vychází z přesvědčení, že člověk je svou podstatou náboženská bytost a to na základě Stvořitelova záměru. Určení člověka je jen jedno a lidé všech dob a míst se snaží odpovídat na boží volání. Proto i modlitba nekřesťana může být odpovědí na působení Ducha svatého, který vane, jak sám chce, tedy i mimo církve. Tento nový fenomén skálení tradicionalisty doslova šokuje. Někteří jej interpretují eschatologicky jako znamení antikrista.

Třetím významným předmětem sporu je nauka o náboženské svobodě a myšlenka dialogu s moderní kulturou. Striktní tradicionalisté se dívají skepticky na změnu slovníku i na modely myšlení, které nezapadají do potridentského teologicko-filosofického schématu. Různé sporné otázky (např. interrupce) jsou tradicionalisty zodpovídaný úzce doktrinářsky. Všechny aspekty života společnosti jsou posuzovány podle úzkého konfesionálního vzorce. Skepticky je tím pádem nahlížena moderní demokracie, idea lidských práv, sekulární systém a liberální hodnoty.

Méně kontroverzními náměty pokoncilní teologie se jeví například orientace na Bibli a na patristiku, dále snaha učinit věrouku srozumitelnější a zbavit ji neužitečných nánosů. Avšak i v této oblasti panuje preventivní ostražitost vůči všemu, co se byť jen svou vnější formou vymyká předkoncilním tezím. Kritické myšlení v teologii a prostor svobody, který pokoncilní vedení církve poskytuje, jsou interpretovány jako hazardování s Pravdou.

¹¹ Tamtéž.

3. FSSPX v českých zemích

Katolický tradicionalismus nebo také integralismus se objevuje již v éře osvěcenství jako reakce na různé reformní proudy uvnitř katolické církve. V českém prostředí dokonce i v době, kdy většina obyvatel formálně ke katolické církvi náležela, byla výrazná ideová náklonnost ke katolicismu jevem spíše menšinovým. Přesto však katolicky orientovaní autoři zaujímalí na české kulturní scéně významné místo v období Rakouska-Uherska, v meziválečném období i v období po druhé světové válce. V každé z těchto epoch se mezi katolickými autory nacházeli také výrazně konzervativně orientovaní jedinci, z nichž někteří získali značnou proslulost.

Po převzetí moci komunistickou stranou roku 1948 bylo mnoho tradicionalisticky orientovaných kněží, teologů, řeholníků i laiků zapojeno do aktivit takzvané podzemní církve, jedné z prvních opozičních struktur v komunistickém Československu. V těchto strukturách však byli na jedné lodi také s ekumenicky a reformně orientovanou katolickou inteligencí. Nejvýznamnějším představitelem tohoto proudu byl tajně vysvěcený světící biskup PhDr. Felix Maria Davídek. Ten však byl zaměřen výrazně reformního. Reformní křídlo podzemní církve překračovalo tu a tam hranice vytyčené kanonickým právem. Došlo k vysvěcení několika ženatých mužů a dokonce určitého počtu žen. Zatímco vysvěcení ženatých mužů mohli být přiřazeni k východnímu ritu, svěcení žen prohlásila římská kurie za neplatné. Od roku 1967 působilo v rámci podzemní církve také hnutí Koinótés. Toto uskupení mělo také svůj tajný vzdělávací a osvětový program a tvořilo tedy jakousi „paralelní polis“ již před vznikem Charty 77.¹²

Také katolická mládež byla již v padesátých letech zčásti zapojena do sporadického hnutí odporu proti režimu a někdy vstupovala také do ozbrojených odbojových skupin, jako byly Hory Hostýnské působící na Holešovsku a Bystřicku mezi lety 1948–1951 a Černý lev 777 působící v jižních a východních Čechách až do poloviny padesátých let.¹³ Také v Chartě 77 existoval směr konzervativně křesťanského zaměření reprezentovaný skupinou okolo PhDr. Václava Bendy. Některé pozdější opoziční iniciativy jako České děti, Hnutí za občanskou svobodu a Demokratická iniciativa byly z významné části prolunty s katolickou nebo přinejmenším křesťanskou větví disentu.

¹² FIALA, P., HANUŠ, J. *Skrytá církev*, CDK, Brno 1999.

¹³ RADOSTA, P. *Protikomunistický odboj*, Egem, Praha 1993, str. 97–107.

V českém prostředí je katolický tradicionalismus spojen se starosvětským vlastenectvím někdy až na rozhraní patetického nacionalismu. Evropskou integraci a společnou měnu vnímají mnozí z nich jako ohrožení státní suverenity.¹⁴ Náklonnost ke katolickému tradicionalismu může být vysloveně náboženská nebo naopak ryze kulturní. Tyto intence se často vzájemně prolínají a vytvářejí tak někdy i chaotickou směsici, ve které bývají přítomny i takové nežádoucí jevy jako antisemitismus nebo teorie spiknutí. V této práci se zaměřuji primárně na náboženskou verzi katolického tradicionalismu.

FSSPX bylo založeno roku 1970 francouzským arcibiskupem Marcelem Lefebvrem (1905–1991). „*At the Council he was among the leaders of the more traditionalist members. He was particularly concerned over the Declaration on Religious Liberty, though his signature appears on the document. He was also uneasy about the Council's teaching on ecumenism and collegiality, and he most famously opposed the Order of the Mass later included in the 1970 Missal after the Council, he set up a seminary which eventually settled at Ecône in Switzerland, and in 1970 he founded a priestly 'union' called the 'Society of st Pius X'. In both the seminary and the Society Lefebvre followed the teaching and liturgical forms in use before the Council.*“¹⁵ Bratrstvo získalo prozatímní status *pia unio*, který mu však byl o pět let později odejmut. Organizace si vytkla jako základní úkol obranu „autentických“ katolických tradic, zejména v oblasti slavení mše a výchovy budoucích kněží. Od roku 1988, kdy arcibiskup Lefebvre bez papežské aproby vysvětil čtyři nové biskupy a byl proto spolu s nimi a svým spolusvětitelem exkomunikován, působí Bratrstvo mimo oficiální církevní struktury. Okolo FSSPX vzniklo širší neformální společenství katolických věřících kritických k současnému církevnímu vedení a žijících v duchovní pospolitosti. V současné době probíhají oficiální rozhovory mezi Svatým stolcem a FSSPX, které by měly vést k vzájemnému porozumění a v budoucnu snad také k začlenění Bratrstva do kanonických církevních struktur. V českých zemích působí Bratrstvo od roku 1991.

Bratrstvo se skládá z kněží, řeholních členů a terciářů. Kněží se při vstupu do Bratrstva zavazují poslušností vůči představeným, řeholní členové jsou vázáni trojím slibem a terciáři žijí civilním životem, avšak pomáhají Bratrstvu a uplatňují jeho principy.¹⁶

¹⁴ STRITZKO, T. „Svatý Václav – ochránce pravé víry, českého národa i naší státní svrchovanosti“, 25. 9. 2010, *Kněžské bratrstvo svatého Pia X.*, dostupné na <http://www.fsspx.cz>, navštíveno 12. 5. 2015.

¹⁵ „Lefebvre, Marcel François Marie Joseph“. In: LIVINGSTONE, E. A. (ed.) at al. *The Concise Oxford Dictionary of the Christian Church*, Oxford University Press, New York City 2013, str. 330–331.

¹⁶ „Organizace FSSPX“, *Kněžské bratrstvo svatého Pia X.*, dostupné na <http://www.fsspx.cz>, navštíveno 9. 5. 2015.

Organizačně se FSSPX dělí na distrikty, v jejichž čele stojí superior. Ty se dále dělí na prioráty v čele s priorem¹⁷. Bratrstvo má nyní 14 distriktů a 163 prioráty. České země náleží k rakouskému distriktu¹⁸, v jehož čele stojí nyní P. Stefan Frey. Český priorát vede P. Tomáš Stritzko se sídlem v Brně.

Společenství okolo FSSPX má výrazně konzervativní charakter jak v typu zbožnosti, tak v názorech na různé společenské otázky. Zároveň se však nejedná o jednoznačně autoritativní skupinu a je zde víceméně respektována svoboda myšlení u věřících

Rád bych se podělil o svou zkušenost se společenstvím s FSSPX v Praze. Návštěvníci bohoslužeb jsou kupodivu převážně mladí lidé z přísně katolických, ale i z vlažnějších, rodin toužících po pevnějším a jasnějším uspořádání svého duchovního života. V malé míře se zde vyskytují i konvertité z protestantského prostředí, kterým individualistický protestantismus zřejmě neposkytoval uspokojivou orientaci ve věroučných otázkách. Společenství – s výjimkou řeholních povolání, postních dnů a kněžství – není nijak výrazně asketické. Například růžencová slavnost je obvykle následována veselí se zpěvem a tancem za doprovodu akustických nástrojů. Zdrženlivější postoj setrvává vůči moderní populární hudbě a extravagantnímu umění (zejména vůči jeho roli v sakrálním prostředí). Přívrženci FSSPX jsou skeptičtí ke všem formám ekumenismu¹⁹.

Společenství poskytuje kromě nábožných poutí, duchovních cvičení nebo sakrálních slavností také letní tábory pro děti a mládež (nekoedukované) a různé vzdělávací programy²⁰.

Pravou reformu chápou tito tradiční katolíci jako odstraňování zjevných nešvarů, prohlubování zbožnosti a takovou odezvu na vývoj ve světě, kterou nelze označit za „přizpůsobování se“²¹.

Charakteristický znak, kterého si případný pozorovatel všimne, je nepochybně konzervativní a do jisté míry i upjatý ráz společenství. V pastorační práci a misii jsou používány tradiční postupy a vše, co je v katolické tradici neznámé, je vnímáno dosti skepticky. Pravidelní návštěvníci bohoslužeb jsou přátelští, ale zároveň zásadoví a nekompromisní. Kritika liberalismu, osvícenství a demokratických hodnot a upřednostňování tradičního řádu je obsaženo téměř v každém kázání a je formulováno výrazně přímočaře, ne-li ostře²².

¹⁷ Tamtéž.

¹⁸ Tamtéž.

¹⁹ MILATA, J. *Kněžské bratrstvo sv. Pia X.*, seminární práce HTF UK, Praha 2013, str. 4–5.

²⁰ Tamtéž, str. 4.

²¹ Tamtéž, str. 5.

²² Tamtéž, str. 4–5.

Hnutí je v mnoha ohledech apokalyptické a milenialistické. Pokoncilní katolicismus je někdy nazýván laciným křesťanstvím nebo také křesťanstvím bez kříže. Bratrstvo také vytýká ostatním katolíkům, že příliš mluví o naději a otevřených dveřích a málo zdůrazňují hříšnost člověka a Kristův kříž jako jedinou cestu spásy²³.

Dalším možným dělením katolického tradicionalismu může být dělení podle míry radikálnosti. Mezi rozhodně tradicionalistické směry patří Kněžské bratrstvo svatého Pia X. jako patrně nejznámější reprezentant tohoto fenoménu. Český priorát se skládá z místních bohoslužebných středisek. Tato střediska jsou v jistém nadneseném smyslu improvizovanými farnostmi. Konají se zde přednášky, katecheze, modlitební setkání nebo různé besedy. Také kaple určené pro slavení mše mívají v mnoha případech improvizovanou podobu.

Na české náboženské scéně je FSSPX malou skupinou, která však díky některým svým příznivcům či sympatizantům vešla do obecného povědomí u části společnosti se zájmem o náboženské fenomény. Kontroverzní výroky a názory jedinců z řad tohoto hnutí učinily tento směr poměrně známým. S FSSPX volně spjatý časopis *Te Deum* vzbudil kontroverze v řadách katolické veřejnosti. Další institucí s vazbami na Bratrstvo je vzdělávací Institut svatého Josefa. K FSSPX má rovněž blízko internetová revue *Katolík*²⁴. Tradicionalisté spjatí s FSSPX přispívají příležitostně také do některých dalších periodik.

Komunita okolo českého priorátu FSSPX vešla ve známost u české veřejnosti spíše skrze politická nežli náboženská témata. S částí české pravice spojuje katolické tradicionalisty nejen kritický pohled na evropskou integraci, ale také na politickou korektnost, multikulturalismus a další současné trendy. Specifickým rysem tohoto hnutí je dále kritický pohled na liberální hodnoty (svoboda projevu, vyznání apod.) a ještě více na současnou permissivní společnost (sexuální volnost apod.). Také demokratický systém je přijímán s podstatnými výhradami. Demokracie navíc nebývá pokládána za jediné oprávněné společenské zřízení.

²³ Tamtéž, str. 5.

²⁴ Dostupné na <http://katolikrevue.uni.cx/>, navštíveno 9. 1. 2016

4. Teologické důrazy FSSPX na české půdě

4.1 Bohoslužebná doktrína FSSPX

Jedna z klíčových námitek ze strany FSSPX je nasměrována vůči nové mši – na rozdíl od mše tridentské – podle misálu papeže Pavla VI. (papežem 1963–1978). Tyto námitky se týkají především symbolické stránky mše. Oltář totiž již není nerozlučně spojen se svatostánkem a je spíše uprostřed chrámového prostoru nežli v čele. Kněz nyní slouží mši čelem k lidu a to znamená, že nehledí všichni jedním směrem. „*Obrácení kněze a věřících jedním směrem je i výrazem jejich hluboké jednoty. Daleko větší jednota se promítá tam, kde lidé stojí se zraky upřenými společným směrem a tvoří tak jeden zástup, než tam, kde se dívají na sebe navzájem. Ve mši svaté vzhlíží vstříc Kristu.*“²⁵ Ve spiritualitě a zbožnosti všech konzervativních katolíků hraje oltář naprosto stěžejní roli. Mezi symbolické projevy adorace patří také klekání nebo klanění se směrem k oltáři.

Namísto „vznešeného“ sakrálního jazyka (latina, staroslověnština) se používá v této nové mši živý, tedy profánní, jazyk. „*Latinský jazyk nás taktéž upozorňuje na posvátno, které je v liturgických úkonech obsaženo.*“²⁶ Mrtvý, tedy sakrální, jazyk má podle doktríny FSSPX ještě další výhodu a to tu, že zůstává stejný pro všechny věky. Latina navíc vyjadřuje universalismus křesťanského poselství, které nerozlišuje národnosti. Latina vyjadřuje také „*jednotu Církve, a to jak prostorovou, tak časovou.*“²⁷

Také ohledně bohoslužebných rouch a ostatní sakrální symboliky jsou přívrženci FSSPX konzervativními puristy. Na všechny snahy o inkulturaci hledí skepticky a jakoukoliv moderní a postmoderní invenci vnímají jako útok proti duchu posvátné tradice. Co se týče zbožných oslovení a duchovenské titulatury, zdůrazňují všichni tradicionalisté hierarchickou povahu církve. Také většinou trvají na tom, aby kněží nosili tradiční stavovský oděv i na veřejnosti.

Tridentská mše je tedy sloužena v latině a pouze v kázání nebo při čtení Písma je připuštěn národní jazyk. Celebrant pronáší více tichých modliteb nežli při mši pokoncilní. Věřícím jsou k dispozici lidové misály s českým překladem mešních frází. Všichni, včetně

²⁵ „O společném obrácení kněze a lidu“, 16. 4. 2010, *Krásá liturgie*, dostupné na <http://www.krasaliturgie.cz/otazky-a-odpovedi/o-spolecnem-obraceni-kneze-a-lidu.html>, navštíveno 11. 5. 2015.

²⁶ „Latina při liturgii“, 4. 4. 2010, *Krásá liturgie*, dostupné na <http://www.krasaliturgie.cz/otazky-a-odpovedi/latina-pri-liturgii-3.html>, navštíveno 11. 5. 2015.

²⁷ Tamtéž.

celebranta, hledí jedním směrem a to k oltáři postaveném pokud možno směrem na východ. K lidu se celebrant obrací v momentech žehnání. V tridentské mši jsou mnohem více zastoupena symbolická gesta (křížování, klanění, aj.).

Po II. vatikánském koncilu došlo také ke zjednodušení tzv. církevního roku. Některá liturgická období (např. doba předpostní) zanikla. Kněz má také nyní větší volnost ve výběru biblické pasáže při mši a tedy i tématu kázání. V tradicionalistickém prostředí je nadále respektován nezměněný předkoncilní liturgický řád.

Jedním z atributů předkoncilního bohoslužebného prostoru je mřížka oddělující chrámovou loď od kněžiště, chápaného jako okrsek Hospodinův, v návaznosti na nejstarší části Starého zákona. Pro vzdělanou část tradicionalistů je důležitá symbolická hodnota všeho, čím se liší stará mše od nové. Pro ostatní je setrvávání na statu quo jednoduše znamením kontinuity a řádu a jakákoliv změna v nich vyvolává úzkost a obavy z chaosu. Některé části nové mše považují tradicionalisté vesměs za vědomé nebo nevědomé „nadbíhání“ protestantům. Důraz na výlučnost římské církve jako jediné pravé Kristovy církve je stavěn proti údajnému bezbřehému universalismu a otevřenosti pokoncilní teologie a bohoslužebného života.

4.2 Spiritualita společenství

FSSPX podporuje tradiční římskokatolickou zbožnost a teologicky staví na výroku Vincenta Lérinského: „*Čemu vždy a všude všichni (křesťané) věřili, to je opravdu a skutečně katolické.*“. Tato zásada by se měla týkat i bohoslužebné praxe a všechny reformy by se měly dít ve zcela původním, apoštolském duchu a ne v „nadbíhání“ protestantismu, liberalismu nebo postmoderně. Ve vztahu k východním církvím odloučeným od Říma obhajují tito tradiční katolíci nadále unionismus. Proto jsou příslušníci těchto církví, kteří si vědomě udržují odstup od Říma, přinejmenším schizmatiky (pokud ne přímo heretiky). Na protestanty se hledí jako na sektáře a rebely. Postoj Církve by měl být konzistentní s postojem Tridentského koncilu, který protestantské články víry ztratil.

Člověk je spasen Boží milostí pro Ježíše Krista, která je nezaslouženým dobrotivým darem Nebeského Otce skrze Krista v Duchu svatém. Víra sama, ale rovněž i dobré skutky jsou ovocem přijaté milosti. Samotné přijetí ze strany člověka je také darem shůry. Svobodné lidské rozhodování však může (chce-li) působení Ducha vzdorovat a tvrdošíjně je odmítat. Přijetí Božího daru není tedy mechanicky naordinováno. Dobré skutky konané v

boží milosti jsou u Pána Boha záslužné, ale zásluhy člověka jsou rovněž vždy darem Boha a proto se nikdo nemůže chlubit sám sebou, ale pouze Pánem. Viditelnými znameními Boží milosti jsou příslušnost ke Katolické církvi a svátosti, ale ani ty nepůsobí mechanicky a nezaručují člověku spásu automaticky. Vnější příslušnost k Církvi sama o sobě neznamená spásu.

Pro lidi vně Církve, kteří (nikoliv vlastní vinou) nepoznali pravdu evangelia zvěstovanou v pravé Církvi, existuje naděje v Božím milosrdenství, moudrosti, všemohoucnosti a spravedlnosti (mimořádná cesta). Svrchovaný Bůh není vázán na znamení, která lidem dal, avšak lidé na ně vázáni jsou. Ve svátosti smíření získává již pokřtěný člověk mocí Božího slova (Kristovým zaslíbením) skrze Ducha svatého odpuštění viny a věčného trestu, avšak není vždy zbaven všech trestů časných a je veden, aby své spasení (dané milostí) uvedl ve skutek a nesl ovoce hodné pravého pokání. Aby člověk věděl „jak na to“, ukládá mu zpovědník nějaký zbožný úkol, avšak ten musí být konán upřímně – v Duchu a v Pravdě, nikoliv farizejsky. Kromě svátostného pokání jsou na tomto principu postaveny též odpustky (nezaměňovat s kupčením s odpustky ve středověku).

Lidová zbožnost – pouti, procesí, růžencová modlitba a slavnost, Boží tělo aj. – je Bratrstvem podporována, avšak FSSPX nechce, aby se mísila s pověrami. Přímluva andělů a svatých, zvláště Panny Marie, je velmi zdůrazňována. Kněží nosí tradiční stavovský oděv na veřejnosti. Mše svatá hraje ústřední roli v kultu a zbožnosti tradičních katolíků. Je vnímána především jako manifestace Kristova vykupitelského činu a jeho oběti a až na druhém místě jakožto hostiny vyvolených v Kristu. Hierarchický řád církve v čele s papežem se těší velké úctě. I přes určité disidentství je Svatý Otec i biskup diecéze, na jejímž území je mše sloužena, připomínán během slavení a modliteb. Katolická církev je jediná tvrz spásy. Kdo vědomě a dobrovolně či ze zaviněné nevědomosti setrvává vně, nemůže být spasen. Avšak mimořádná cesta pro lidi v nezaviněné nevědomosti bez vědomého a dobrovolného setrvávání vně církve, je z hlediska Boží všemohoucnosti, spravedlnosti a lásky považována za možnou. Totéž se týká spasitelné nutnosti křtu a ostatních svátostí²⁸.

4.3 Poměr FSSPX k papeži

Přívrženci hnutí okolo FSSPX odmítají výtku, že jsou odloučení od Petrova stolce a tudíž ve stavu schizmatu. Odmítají rovněž tvrzení, že jsou jakousi novou sektou anebo

²⁸ MILATA, J. *Kněžské bratrstvo svatého Pia X.*, seminární práce HTF UK, Praha 2013, str. 2–3.

pokusem o vytváření paralelní církve. „*Nejsme ti, kteří neuznávají současného papeže za řádného nástupce Petrova, nejsme schismatici, nejsme žádná nová sekta. Jsme katolíci, věříme, co Církev vždy věřila a činíme, co vždy činila.*“²⁹ Zdůrazňují, že jsou, vždy byli a chtějí nadále zůstat katolíky věrnými původní apoštolské tradici. Odmítají být spojováni se sedisvakantisty, kteří všechny papeže od roku 1958 a s nimi i celou pokoncilní církev zavrhují jako falešnou a heretickou. Pokládají sami sebe za věrné Petrovu stolci i osobě, která jej drží, avšak na prvním místě je Kristus, kterému jedinému náleží poslušnost bezpodmínečná. „*Papež nevykonává...úřad dle své vlastní vůle, úřad papeže je vymezen Kristem, který úřad papeže ustanovil.*“³⁰

Právoplatný nositel papežského úřadu je nositelem božského práva primátu a z tohoto práva mu náleží v církvi řádná, bezprostřední, všeobecná a plná pravomoc v oboru duchovní správy, která je nezávislá na jakékoliv jiné lidské moci. „*Učíme tedy a prohlašujeme, že Církev Římská z ustanovení Páně nade všemi ostatními má prvenství řádné moci, a že tato jurisdikční moc Velekněze římského, pravá to moc biskupská, jest bezprostřední; a že tudíž pastýřové i věřící jakéhokoliv obřadu a důstojenství, jak jednotlivci zvláště, tak všichni zároveň, povinností hierarchické podřízenosti a pravé poslušnosti jsou jí zavázáni a to nejen ve věci víry a mravů, ale i ve věcech kázně a správy církve po celém okrsku zemském...*“.³¹ Tato moc však není absolutní ani neomezená a nemůže být ani libovolná nebo tyranská. Není samoučelná a jejím nejvyšším cílem je zachování vnitřní a úplné jednoty církve. „*Aby...episkopát...jednotný byl a nerozdílný, aby spjatým spolu kněžstvem veškerenstvo věřících v jednotě víry a obcování se udržovalo....*“.³² Tato jednota musí být postavena na věrnosti Kristovu evangeliu a učení apoštolů, církevních otců, koncilů a také na rozhodnutích papežů „ex cathedra“. Tato rozhodnutí mohou být činěna jednak slavnostním aktem a jednak prostým tlumočením dogmatického učení církve ať už explicitně vyhlášeného koncilem nebo papežem anebo implicitně obsaženého v tradici všeobecné církve. Tato rozhodnutí jsou jako taková chráněna přispěním Ducha svatého před omylem³³ a nemohou být tedy zpětně zrušena. Papeži, který zastává svůj úřad platně, avšak při řízení církevních záležitostí si vede nerozhodně, lehkomylně a nesprávně, náleží elementární projev úcty a věrnosti, nikoliv však poslušnost na úkor svědomí a pravdy. Za takové „ne-

²⁹ STRITZKO, T. „Jaký je postoj Kněžského bratrstva sv. Pia X. k papeži?“, *Kněžské bratrstvo svatého Pia X.*, dostupné na <http://fsspx.cz>, navštíveno 11. 5. 2015.

³⁰ Tamtéž.

³¹ *Pastor aeternus*, dekret I. vatikánského koncilu (1869–70), vydán roku 1870.

³² Tamtéž.

³³ Tamtéž.

věrné“ papeže je třeba se modlit, aby se obrátili. Papežové a biskupové dané diecéze (území) jsou vzpomínáni při každé mši sloužené v rámci FSSPX. „*Kněží FSSPX se za současného papeže modlí, uvádí jeho jméno v mešním kánonu, stejně jako biskupa té diecéze, na jejímž území působí.*“³⁴ Biskupové FSSPX jsou pouze světící biskupové, kteří nemají žádnou jurisdikci.³⁵ „Uctívá neposlušnost“ vůči papeži je vedena snahou o úplnou a nekompromisní věrnost Kristu a jeho církvi. Současný stav církve je viděn jako krizový a z hlediska kanonického práva jako stav nouze, ve kterém je možno jednat i za hranou běžných kanonických pravidel kromě těch, která mají dogmatický charakter a nezrušitelnou závaznost. Proto podle přívrženců tohoto hnutí není taková neposlušnost nutně hříchem ani schizmatem nebo herezí. Žádná pozemská – světská nebo duchovní – autorita nemůže vyžadovat slepou poslušnost a zbavovat subjekt osobní zodpovědnosti, kterou má daný subjekt vůči Bohu a svému svědomí.

Podle tradiční katolické nauky je církev vybavena darem Ducha svatého, aby mohla v jakékoliv době, kdekoliv na světě a jakémukoliv člověku pravdivě hlásat evangelium. Od Letnic až do parusie nemůže být okamžik, aby na zemi neexistovala pravá církev Kristova. Podle katolické věrouky existuje tato církev viditelně a také její jednota je viditelná. Proto církev jako taková nikdy nemůže předkládat k věření něco falešného a bludného. Tento neomylný učitelský úřad církve se děje buďto prostřednictvím ekumenického (celocírkvního) koncilu pod papežovým vedením anebo skrze papeže samotného. Neomylnost se vztahuje na Bohem zjevené pravdy o víře a mravech nebo na otázky, které s těmito pravdami úzce souvisí. Zvláště se to týká mimořádných slavnostních výroků „ex cathedra“. Tyto výroky zavazují věřící k jejich přijetí silou víry. Aby měl nějaký výrok takovou povahu, musí to papež veřejně oznámit a ubezpečit o svém úmyslu. Nesmí se jednat o nic nového. „*Nebylť nástupcům Petrovým Duch Svatý slíben, aby snad novou nauku, kterou by jim zjevoval, vyhlášovali, nýbrž aby s jeho přispěním zjevení Apoštoly postoupené jako sklad víry svatě střežili a věrně vykládali.*“³⁶ Neomylnost neznamená, že slovní vyjádření papežova výroku musí být automaticky to nejlepší možné. Každý věroučný výrok je navíc vždy jen poukázáním k nějakému tajemství, které nemůže být bezezbytku – minimálně v tomto životě – pochopeno člověkem. Papežovo jednání jako člověka (dokonce při správě církve) neomylné není a také není papež prost hříchu. Na věci politické, přírodovědné,

³⁴ STRITZKO, T. „Jaký je postoj Kněžského bratrstva sv. Pia X. k papeži?“, *Kněžské bratrstvo svatého Pia X.*, dostupné na <http://fsspx.cz>, navštíveno 11. 5. 2015.

³⁵ „Úvod“, *Kněžské bratrstvo svatého Pia X.*, dostupné na <http://fsspx.cz>, navštíveno 11. 5. 2015.

³⁶ *Pastor aeternus*, dekret I. vatikánského koncilu (1869–70), vydán roku 1870.

dějepisné apod. se neomylnost nevztahuje. Ani jako teolog, kazatel, filosof nebo spisovatel není papež neomylný. Také výroky uvedené v papežských encyklikách, pokud výslovně neodkazují k nějakému staršímu věroučnému výroku, nejsou samy o sobě neomylné. Pokud papež připomíná nějakou dříve definovanou nebo obecně přijímanou pravdu víry, mluví se někdy o řádném učitelském úřadu a ten je tedy také neomylný.

V tradicionalistických kruzích často není odlišována dogmatická definice od toho, co pokoncilní teologie nazývá definitivními pravdami. Ty se týkají toho, co nebylo přímo zjeveno Bohem, ale souvisí s významnými otázkami církevního života. „*Do...skupiny definitivně předložených pravd spadají nauky, které jsou se zjevením spjaty pouze na základě historické souvislosti.*“³⁷ To se může týkat například otázky svěcení žen nebo otázky, zda jsou platná kněžská svěcení v některých oddělených církvích.³⁸ Tyto výroky podle pokoncilní interpretace nevyžadují od věřících přijetí silou víry a jejich odmítnutí znamená schizma, nikoliv herezi. Skalní tradicionalisté však tyto dva druhy výroků často pojímají jako jedinou kategorii. „...*neomylné rozhodnutí papeže Jana Pavla II. ...o absolutní nemožnosti platného svěcení žen...*“³⁹

4.4. Pohled FSSPX na ekumenismus, jiná náboženství a náboženskou svobodu

Dle přívrženců katolického tradicionalismu existuje jediná pravá církev Kristova a tou je církev katolická v čele s římským biskupem. Z hlediska tohoto principu jsou východní nesjednocené církve dědicové schizmatu a jediným smysluplným způsobem překonání tohoto rozkolu je uznání a respektování římského primátu těmito církvemi a jejich věroučné „srovnání se“ s římskou církví. Tohoto bylo v podstatě dosaženo v případě těch východních církví, které jsou s Římem sjednoceny.⁴⁰ Někteří z tradičních katolíků kritických k závěrům II. vatikánského koncilu ale připouštějí, že tuto unii mnoho východních křesťanů nepřijalo a to vinou nedostatku křesťanské pokory, upřímné lásky a pochopení pro odlišnou kulturu a myšlení. V těchto věcech by se měla napříště zjednat náprava. Jednota tedy nemusí být chápána jako uniformita. Odloučená společenství na západě, vzniklá

³⁷ POSPÍŠIL, C. V. *Hermeneutika mysteria*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2005, str. 104.

³⁸ Tamtéž.

³⁹ STRITZKO, T. „Drazí věřící, srpen je měsícem...“, *Informační leták Kněžského bratrstva sv. Pia X.* 61, srpen a září 2005, dostupné na <http://www.fsspx.czpx007.html>, navštíveno 10. 5. 2015.

⁴⁰ STRITZKO, T. „Drazí věřící, v nadcházejícím roce si mimo jiné připomeneme...“, *Informační leták Kněžského bratrstva sv. Pia X.* 142, únor a březen 2015, dostupné na <http://www.fsspx.cz>, navštíveno 11. 5. 2015.

v době reformace i po ní, jsou naproti tomu objektivně heretická a nejsou církvemi v pravém slova smyslu. Pokud se někdo v nezaviněné nevědomosti nachází mimo pravou církev, má naději na spásu, jestliže pod vlivem boží milosti hledá pravdu o Bohu a snaží se žít nejlépe podle svého svědomí. Toto je mimořádná cesta oproti řádné cestě člověka žijícího v pravé církvi. Tak jako někdo, kdo vnějškově náleží k pravé církvi, ale jeho život tomu neodpovídá, není součástí církve doopravdy, tak i ten, kdo vnějškově k pravé církvi nenáleží, může navzdory tomu k ní náležet vnitřně. Podle tradiční katolické doktríny jsou pravé svátosti, především křest, nutné pro spásu, avšak pro ty, kteří žijí v nezaviněné nevědomosti, existuje i v tomto ohledu jakási mimořádná cesta.

Katoličtí tradicionalisté obecně vycházejí ze zásady, že je jedno pravé náboženství a ostatní jsou falešná a nedá se skrze ně dosáhnout spásy. „*Katolická církev třikrát slavnostně neomylnými výnosy definovala, že mimo katolickou Církev není spásy.*“⁴¹ Jestliže některé náboženské systémy obsahují něco dobrého a hodnotného, není to nic, co by pravému náboženství chybělo. Maximálně připouštějí, že mohou vyznavači pravé víry na něco po delší dobu zapomínat. Co se týče spásy jednotlivých osob mimo pravou víru, zastává FSSPX stejné stanovisko jako zastává i u nekatolických konfesí.

Ohledně židovského náboženství rozlišují tito tradicionalisté dobu před Kristem a po Kristu. „...*stará smlouva byla nahrazena novou.*“⁴² Starozákonní víra byla pravým náboženstvím přiměřeným dané epoše v dějinách spásy. Dnešní judaismus však pravým náboženstvím není, protože odmítá uznat Krista, který byl seslán od Boha a popírá i jiné zjevené nauky, které ve Starém zákoně ještě zjeveny nebyly a proto nemohly být popírány. Izrael zůstává nositelem božích zaslíbení, a proto se církev modlí za jeho obrácení. Od rasismu i antisemitismu se Bratrstvo jako takové přísně distancuje. „*Antijudaismus, antisemitismus a rasismus vždycky byly, jsou a budou v rozporu se zjevenou naukou Páně.*“⁴³ Někteří přívrženci tohoto hnutí zdůrazňují, že by pro historickou objektivitu měly být připomínány nejen hříchy křesťanů proti židům, ale i hříchy židů proti křesťanům⁴⁴ stejně jako spoluvinu na části židů na rozpoutání odsouzeníhodných antisemitských vášní.

⁴¹ „Extra Ecclesiam Nulla Salus, 26. 10. 2014, *Vendée v exilu*, dostupné na <http://vendee.cz/blogspot.cz/2014/10/extra-ecclesiam-nulla-salus.html>, navštíveno 11. 5. 2015.

⁴² VENNARI, J. „Zkoncilnění FSSPX a kontinuální hermeneutika ‚zásadní změny‘“, 5. 7. 2012, *Institut svatého Josefa*, dostupné na <http://www.stjoseph.cz/zkoncilneni-fsspx-a-kontinualni-hermeneutika-zasadni-zmeny>, navštíveno 11. 5. 2015.

⁴³ MALÝ, R. „Trochu apologie (3) Církve...viníkem holocaustu?“, *Immaculata* 76, listopad a prosinec 2004, dostupné na <http://immaculata.minorite.cz>, navštíveno 11. 5. 2015.

⁴⁴ Tamtéž.

Někteří jedinci, spjatí s tradicionalistickým hnutím, si mohou libovat v konspiračních teoriích ohledně židů, svobodných zednářů apod. Případ anglického biskupa FSSPX Richarda Williamsona zviditelnil hnutí z té nejméně pěkné stránky. Zmíněný biskup veřejně zpochybnil nacistickou genocidu židovského národa. Bratrstvo jeho názory oficiálně odsoudilo a distancovalo se od něho. V souvislosti se snětím exkomunikace čtyř biskupů, z nichž jedním byl právě Richard Williamson, papežem Benediktem XVI. zasadila tato kauza úder křesťansko-židovským vztahům. (Mnoho amerických ortodoxních rabínů se však postavilo na papežovu stranu).

Část rozhodných tradicionalistů se drží doktríny, že Kristově panovnické svrchované moci podléhají nejen jednotlivé osoby, ale také celé národy, státy a všechna lidská společenství i jejich představitelé. Jsou-li příhodné podmínky, stát by měl být křesťanským a katolické křesťanství by mělo být náboženstvím státním. Vůči nekatolíkům, bezvěrcům a jiným náboženstvím by měl takový stát uplatňovat politiku rozumné tolerance a to pro udržení a ochranu důstojného veřejného míru a obecného blaha.⁴⁵

Státní zákony by měly být v souladu s katolickou morálkou a církev by měla být finančně nezávislá na státu a mít plnou svobodu ve věcech duchovní správy. Rovněž církevní svátky by měly být v takovém státě svátky občanskými, veřejnými. Náboženskou svobodu tak, jak byla definována II. vatikánským koncilem, vnímají jako „nadbíhání“ soudobému bezbřehému liberalismu, indiferentnosti a lhostejnosti. „...tolerance ano, náboženská svoboda ne!“. ⁴⁶ Některí si dokonce přejí, aby zákon postihoval mírnými pokutami cílené převádění věřících z pravé církve do jiné komunity.

Zcela vyloučen by ovšem měl být náboženský útlak v občanské oblasti a všechny formy diskriminace. „...tyto praktiky na žádné straně nepřispěly k...obnově, naopak přivedly křesťanskou společnost do ještě hlubší krize.“ ⁴⁷

Mezi tradicionalisty jsou však i tací (např. Brian W. Harrison), kteří tvrdí, že prohlášení posledního koncilu o náboženské svobodě není ve skutečné kontradikci k tradičnímu učení církve o povinnosti jedinců i společnosti vůči pravému náboženství.⁴⁸

⁴⁵ HAKL, A. „Kralování našeho Pána Ježíše Krista“, 28. 10. 2012, *Kněžské bratrstvo svatého Pia X.* dostupné na <http://fsspx.cz>, navštíveno 11. 5. 2015.

⁴⁶ SKALICKÝ, K. *Ekumenismus na Druhém vatikánském koncilu*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 1997, str. 83.

⁴⁷ STRITZKO, T. „Drazí věřící, když náš Pán Ježíš Kristus přislíbil...“, *Informační leták Kněžského bratrstva sv. Pia X.* 132, červen a červenec 2013, dostupné na <http://www.fsspx.cz>, navštíveno 11. 5. 2015.

⁴⁸ HARRISON, B. W. „Dignitatis humanae: A non-contradictory doctrinal development“, *Living Tradition* 151, březen 2011, dostupné na <http://www.rtforum.org/It/It9.html>, navštíveno 11. 5. 2015.

4.5 Otázka jednoty církve a odloučených bratří

Již před Druhým vatikánským koncilem bylo označení „odloučení bratří“ používáno některými vstřícnějšími katolickými teology a hierarchy⁴⁹ pro nekatolické křesťany. Mnoho tradicionalistů a kritiků II. vatikánského koncilu (1962–1965), tj. jeho závěrů a také vývoje po koncilu, se tomuto označení pro křesťany nekatolíky nebrání. Najdou se ovšem tací, kteří protestanty a další nekatolíky (s výjimkou však „schizmatiků“, tj. pravoslavných) označují za sektáře vzdálené Kristu stejně tak jako pohany. Učení o jediné církvi Kristově je chápáno velmi výlučně, tedy že touto *jedinou církví jest církev katolická*. (Za samozřejmé pokládají, že někteří patří k církvi pouze vnějškově, zatímco jiní do ní patří duchovně navzdory zevnímu odloučení).

Toto výlučné „*jest*“ Druhý vatikánský koncil zmírnil a nahradil ho dikcí: „*Jediná Kristova církev subsistuje v katolické církvi*“.⁵⁰ Tato úprava vyvolala v tradicionalistických kruzích velké pozdvižení.

Tradicionalisté i jiní kritikové Druhého vatikánského koncilu většinou uznávají možnost spásy pro lidi mimo pravou církev a to nejen pokud tito o Kristu a pravé církvi nikdy neslyšeli, ale také pro ty, kteří mají o existenci křesťanství a katolické církve sice nějaké povědomí, avšak bez vlastní viny nepoznali, že se jedná právě o tu jedinou pravou víru a církev. (Samozřejmě, že pro spásu je ale nejbezpečnější žít ve svátostném a věroučném společenství s katolickou církví). Také schismatici – tedy východní nesjednocené církve – pokud vědomě a z vlastní vůle setrvávají v tomto starém rozkolu, jsou vinni těžkým hříchem. To znamená, že bez odvrácení se od tohoto hříchu není pro ně spása možná. O sjednocení církve podle modelu spojení dvou polovin lze hovořit jen u východních nesjednocených církví. Takto byly již na počátku novověku uzavírány unie, ze kterých vznikly východní církve sjednocené s Římem. Dnešním pravoslavným hierarchiím ve východní Evropě vytýkají tradicionalisté také údajnou prostoupenost lidmi spjatými s komunistickými režimy. U protestantů a jim podobných konfesí je jediným východiskem osobní konverze. Platnost křtu se odvíjí od nutných náležitostí – živel, forma a úmysl.

Katolická církev nemůže – z hlediska výše uvedeného – činit žádné ústupky vůči bludným naukám a různým dobovým trendům. Jediné, o co se může a má snažit, je duchovní obroda, odstranění nešvarů a srozumitelnost pro současného člověka. V tomto pří-

⁴⁹ *Orientalium dignitas*, encyklika papeže Lva XIII., (papežem 1878–1903), vydaná 1894.

⁵⁰ *Unitatis redintegratio*, dekret II. vatikánského koncilu (1962–65), vydaný 1964.

padě je možné akceptovat homogenní vývoj dogmatu⁵¹, obřadu a metody evangelizace. Nesmí však za tím být kompromis vůči nějakým módním trendům. V praxi je tradicionalistický pojem „církve“ používán pro tu opravdu „pravou“ církev a také pro schizmatiky (pravoslavné), nikoliv však pro heretiky – protestanty a jiné „sektáře“. Řada tradicionalistů však pro ně připouští pojem „křesťan“ a „bratr“. (Přibližně sto let před II. vatikánským koncillem zastával tento přátelštější přístup českobudějovický biskup, spisovatel, teolog, vlastenec a kazatel Jan Valerián Jirsík). Protestanté jsou z tradicionalistického hlediska sice všichni v omylu, avšak u vzdělanějších tradicionalistů existuje diferencovaný postoj a to dle toho, zda se jedná o protestanty, kteří berou vážně Písmo svaté, vyznávají Trojici, Kristovo božství a další dogmata, věří v zázraky anebo jedná-li se o liberální protestanty, kteří v řadě těchto otázek zastávají hlediska nepřijatelná i pro ostatní protestanty.

V rámci katolické církve zastávají tradicionalisté velmi rezervovaný až odsuzující postoj k různým obnovným hnutím, která „nadbíhají“ protestantským a dalším nekatolickým vlivům. Typickým příkladem je katolická charismatická obnova. Zároveň se však následovníci FSSPX plně distancují od těch, kteří z tradicionalistických pozic popírají legitimitu papeže a oficiální církevní hierarchie. „*Kněžské bratrstvo jednoznačně odmítá sedisvakantismus, který vede ke schismatu, účast na náboženských obřadech sedisvakantních skupin nedoporučuje a považuje je za nedovolené*“.⁵² Přesto deklarují, že věrnost Kristu a vlastnímu svědomí má přednost před autoritou papeže. Označení „lefebvristé“ zásadně odmítají a nemají rádi žádné zvláštní přívlastky ke slovu „katolík“, a proto vždy prohlašují, že nejsou žádnými novými sektáři, ale prostě jen katolíky.

Ekumenismus tradicionalistů (pokud ho neodmítají úplně) mívá rezervovanější podobu nežli u většinového pokoncilního katolicismu. Omezuje se na přátelská setkání a rozhovory a vzájemné návštěvy takových akcí jako jsou konference pořádané Institutem svatého Josefa, který je s FSSPX silně spjat. Ke společným modlitbám je přistupováno velmi zdrženlivě. Mnohem více dochází k modlitbám, prosbám za odloučené bratry. Týž postoj je uplatňován vůči židům. Cílem přímlov je vždy obrácení ke Kristu. Tento motiv je přímo zakomponován do předkoncilní liturgie. Plnohodnotnou realizací sjednocení s východními křesťany je jejich podrobení se papeži (unie) při zachování vlastních specifik a autonomie.

⁵¹ TISSIER DE MALLERAIS, B. „Pravý pojem tradice“, 24. 8. 2012, REX!, dostupné na <http://rex.cz.blogspot.cz/2012/08/pravy-pojem-tradice-1997.html>, navštíveno 11. 5. 2015.

⁵² STRITZKO, T., HAKL. A. „Upozornění“, 2013, Kněžské bratrstvo svatého Pia X., dostupné na <http://www.fsspx.cz/prohlaseni.html>, navštíveno 11. 5. 2015.

4.6 FSSPX a Písmo svaté

Tradiční katolický přístup k Písmu v podání FSSPX a obdobných hnutí se dle jejich vlastních slov zřetelně vymezuje jak vůči fundamentalismu, tak vůči liberální teologii.⁵³ Text Písma je pokládán za inspirovaný Duchem svatým a tudíž neomylný. Nadpřirozenou inspiraci však není ani podle tradicionalistů nutno chápat jako diktát. Za plně inspirovaný je ovšem pokládán zcela původní, dnes již nedostupný originál. V textech nám dnes dostupných se tak mohou vyskytovat nepřesnosti a chyby. „*Bylo by jen zázrakem bývalo možno, aby se do těchto tisíců a tisíců opisů, vznikajících v nejrůznějších krajích zeměkoule postupem mnohých staletí, nevloudil ani přehlédnutím a nedopatřením opisovačů nějaký omyl nebo chyba. Tohoto zázraku Bůh neučinil.*“⁵⁴ Boží prozřetelnost však nedopustila, aby se něco podstatného z textu ztratilo nebo naopak, aby se do něho dostalo něco vyloženě závadného. „*Přesto zachovalo se znění biblických knih v podstatě neporušeno, tj. nauky víry a mravů, podstata biblických příběhů, podstata proroctví v dnešním znění biblickém, úplně se srovnává se zněním vyšlým z pera (=ze třtiny) svatopiscův.*“⁵⁵ Text je psán jazykem své doby. Písmo svaté nikde nemíní podávat vědecká fakta o světě a jeho vývoji.⁵⁶ Na řadě míst navíc svatopisec odkazuje na nějaký zdroj a nechce přitom rozhodovat o tom, jak dalece je pravdivý. Toto odkazování není vždy zcela zřetelné. Historické údaje v Písmu pokládají tradicionalisté za pravdivé, avšak připouštějí, že někdy pisatel používá historizující sloh, aby přitom poskytl pojednání o věroučném nebo mravoučném tématu.⁵⁷ V tomto případě, anebo když uvádí nějaký zdroj, o jehož pravdivosti nerozhoduje, nejsou dané pasáže nutně neomylné z hlediska historického. Také mnohá mravní napomenutí, například v epištolách, z dobrých důvodů odkazují na tehdejší konvence. To se týká například zákazu požívání krve ze Skutků apoštolských.

Kněžské bratrstvo se tedy vymezuje proti liberálním a racionalistickým výkladům Bible na jedné straně a biblickému fundamentalismu na straně druhé. Jeden postoj směřuje k zamlžování důležitých pravd víry a druhý postoj se přičí nejen vědě, ale též zdravému rozumu. Oběma postojům připisuje FSSPX nekatolický a tedy heretický původ. Racionalismus vede nakonec až k opuštění víry a fundamentalismus vede často k herezi. První z

⁵³ KUČÍREK, J. „Co učí církve o stvoření světa“, *Kněžské bratrstvo svatého Pia X.*, dostupné na <http://www.fsspx.cz>, navštíveno 9. 5. 2015.

⁵⁴ PODLAHA, A. „Úvod“, *Bible česká. Knihy Starého zákona. Svazek I.*, Dědictví sv. Jana Nepomuckého, Praha 1917, str. 13.

⁵⁵ Tamtéž.

⁵⁶ Tamtéž, str. 9.

⁵⁷ Tamtéž, str. 10.

obou postojů vychází z některých vědeckých poznatků nebo hypotéz a jejich absolutizací z nich vytváří jednostrannou ideologii. Druhá pozice se dle FSSPX zrodila v protestantském prostředí jako důsledek absence závazné autority magisteria. Jedním ze způsobů, jak nalézt nové objektivní měřítko výkladu, byl požadavek důsledně vycházet z doslovného znění textu. Toto stanovisko bývá spojováno též s herezí fideismu, kterážto hereze se vyznačuje odmítáním rozumu jako neslučitelného s vírou. Zde se však podle většiny katolických tradicionalistů povyšuje pochybný soukromý názor na dogma. Podle tradičního katolického učení nelze bez učitelského úřadu (magisteria) Písmo svaté správně pochopit. Již Tomáš Akvinský a Aurelius Augustin pokládali doslovný výklad bible za něco, co ji vlastně zesměšňuje a co též svádí věřící z pravé cesty.⁵⁸

Obě dvě krajní pozice jsou tedy FSSPX odmítány a vyznačují se dle FSSPX i jiných tradicionalistů subjektivistickým přístupem, což může být pokládáno za svévolnost nebo dokonce bohorovnost. Fundamentalismus vidí neomylnost Písma též v profánních oblastech. Naproti tomu tradiční katolické pojetí ji vidí ve věcech víry a mravů a toho, co s otázkami víry a mravů úzce souvisí. Dále je dle FSSPX Písmo neomylné jedině v tom smyslu, ve kterém to Duchem inspirovaný svatopisec míní. Duch svatý jako primární autor Písma má také monopol na jeho pravý výklad, což se děje prostřednictvím magisteria a exegetů. Vykladači Písma a kazatelé mají v mezích magisteria značnou volnost, jsou však povinováni náležitou odbornou a duchovní přípravou. Také věřící se při čtení Písma mají ptát, v jakém smyslu církev danou pasáž vykládá. Písmo svaté není učebnicí profánních věd.⁵⁹

Katoličtí tradicionalisté z FSSPX vyzývají věřící k duchovní četbě, včetně Písma svatého, avšak připomínají, že by každá duchovní četba měla probíhat pod dohledem duchovního pastýře.⁶⁰

4.7 Katolická nauka o stvoření podle FSSPX

Konzervativní verze katolické věrouky (ohledně stvoření) se zpravidla staví proti dvěma „nesprávným“ stanoviskům. Jedním z těchto „nesprávných“ stanovisek je subtilní popírání katolických dogmat. Druhým „nesprávným“ stanoviskem je negativní postoj k

⁵⁸ KUČÍREK, J. „Co učí církve o stvoření světa“, *Kněžské bratrstvo svatého Pia X.*, dostupné na <http://www.fsspx.cz>, navštíveno 9. 5. 2015.

⁵⁹ Tamtéž.

⁶⁰ KUČÍREK, J. „Písmo svaté v katolické rodině“, 20. 10. 2012, *Kněžské bratrstvo svatého Pia X.*, dostupné na <http://www.fsspx.cz>, navštíveno 9. 5. 2015.

serióznímu vědeckému výzkumu.⁶¹ „*Stvoření světa je základním dogmatem katolicismu, s ním stojí a padá*“ celé křesťanské učení.⁶² Rozhodujícím měřítkem pro vymezení správné nauky je mínění církve napříč časem i místem (prostorem). Nutné je rovněž rozlišování ověřených vědeckých poznatků a pouhých domněnek⁶³.

Z biblické zprávy o stvoření vyplývá pětice dogmat:

1. *Bůh je jen jeden.*
2. *Boží atributy: věčnost, všemohoucnost, moudrost a добрta.*
3. *Svět byl stvořen Bohem.*
4. *Svět není dílem náhody.*
5. *Svět není věčný (má počátek).*⁶⁴

Tyto pravdy víry obsažené v první kapitole knihy Genesis takto uvádí Papežská biblická komise z roku 1909 za Pia X. Podstatnou otázkou v prostředí FSSPX a katolického tradicionalismu je: „*V jakém smyslu jsou první tři kapitoly knihy Genesis historické?*“ Určitá míra historicity je hájena proti některým racionalisticky orientovaným výkladům (liberální protestantismus, katolický modernismus z přelomu 19. a 20. století, pokoncilní teologie).⁶⁵

Papežská biblická komise z r. 1909 za Pia X. „*se vyslovila na obhajobu historického charakteru prvních tří kapitol*“ knihy Genesis. Nelze je tedy považovat za pouhá mytická, alegorická nebo legendární vyprávění. Zejména u témat, která se týkají základů křesťanské víry, je nutno trvat na jejich doslovném a historickém smyslu. Těmito podstatnými věcmi jsou například stvoření vesmíru a všeho jsoícího Bohem „*zvláštní stvoření člověka, utvoření první ženy z prvního člověka, jednota pokolení lidského, prvotná blaženost prvních lidí*“. Tyto události plně náležejí do dějin země a lidstva. Papež Pius XII. rozvíjí dále toto stanovisko, například v encyklice *Humani generis* z roku 1950. „*První kapitoly*“ knihy Genesis „*mají v pravém smyslu historickou povahu, ovšem nikoliv...ve striktně dějepisném smyslu*“. Nejedná se o klasický dějepis. Papež Pius XII. připomíná, že by to měli exegeté „*velmi dobře zkoumat a upřesnit*“. Jako příklad pravověrného katolického exegety je uváděn kardinál Ernesto Ruřini vyučující na papežské universitě Gregoriana v Římě. Zabýval

⁶¹ KUČÍREK, J. „Co učí církve o stvoření světa“, *Kněžské bratrstvo svatého Pia X.*, dostupné na <http://www.fsspx.cz>, navštívěno 9. 5. 2015.

⁶² Tamtéž.

⁶³ Tamtéž.

⁶⁴ Tamtéž.

⁶⁵ Tamtéž.

se evolucí jak z hlediska víry, tak z hlediska vědy. Rufini uvádí například, že biblická kosmogonie „podává zprávu o stvoření“ světa „z ničeho“ a také pravdivé „vyličení utváření všech věcí tak, jak to Bůh zamýšlel člověku zjevit“. Historičnost zprávy neznamena, „že rozrůznění a posloupnost tvorů“ v šesti dnech se „nezbytně shoduje s“ přesným „rozdělením a posloupností tvorů od počátku světa“. Toto je většinová shoda katolických exegetů předkoncilní doby (před II. vatikánským koncilem). Toto biblické poselství je věroučné a mravoučné, nikoliv přírodovědecké. Bible „nepraví na tomto místě, ani v kolika tisíciletých periodách se vesmír vyvinul, až nabyl nynějšího tvaru,“ ani jak vznikaly jednotlivé věci „v přesném časovém...postupu“. Církev nikdy dogmaticky nestanovila závazný detailní výklad biblických šesti dnů. „Písmo svaté...neučí, že den stvoření znamená 24 hodin.“ Papežská biblická komise za Pia X. v r. 1909 udává, že hebrejské slovo „jom“ (den) „lze chápat... v nevlastním smyslu jako určitý časový úsek“. Může se jednat o „dobu velmi dlouhou“. Rovněž tak Bible neurčuje, kdy nastal počátek toho všeho. Již u církevních otců lze najít chápání biblického dne jako delšího časového období. Pořadí jednotlivých stvořitelských úkonů není nutně chronologicky doslovné. „Rozvržení do šesti dnů má...zprostředkovat...představu o postupném uspořádání“ stvořených věcí a má také mravoučný význam – šest dnů práce a sedmý den vyhrazený Bohu. „Postup ve vytváření země a všeho tvorstva jde od nižšího k vyššímu podle předem stanoveného Božího plánu“. Učení Písma nevyklučuje vývoj. Je tedy možno přijmout, že existuje „neustálý vývoj“ stvořených věcí „působením druhotných příčin“. „Otázka původu člověka“ je však samostatnou kapitolou. „Člověk je vrcholem tvorstva, ale musí ctít Boží řád.“ Prach země značí, že „naše tělo je hmotné...a...ze své přirozenosti“ smrtelné. Vdechnutí znamená stvoření lidské duše přímo (bez působení druhotných příčin). Každá duše je podle tradičního katolického učení takto přímo stvořena Bohem při početí. Dogmatický důsledek této části knihy Genesis je například „přednost duše před tělem“, jelikož tělo bylo utvořeno rukama (antropomorfismus), avšak duch „vyšel z Božího nitra“. A dále i „podřízenost člověka Bohu“. ⁶⁶

Písmo neříká nic přesného o stáří lidstva (souhlasné „mínění katolických exegetů“ před koncilem). Věda v tomto bodě rovněž neví nic s jistotou. Většinové mínění předpokládá, že tato otázka nebude zde na zemi nikdy vyřešena. ⁶⁷

Za další důležitou dogmatickou skutečnost je v prostředí FSSPX považován původ celého lidstva z jediného páru (Eva byla stvořena z Adama). Pius XII. (encyklika Humani

⁶⁶ Tamtéž.

⁶⁷ Tamtéž.

generis) „*odmítá učení polygenismu*“ (nejednotný původ lidstva). To znamená, že po Adamovi nemohli na zemi žít lidé, kteří by nebyli jeho potomky ani nemohli existovat nějakí lidé před Adamem nebo vedle Adama. Toto úzce souvisí s naukou o prvotním hříchu a jediném Spasiteli (bratru všech lidí). Přívrženci FSSPX tvrdí, že polygenismu je i z vědeckého hlediska pouhou hypotézou.⁶⁸

FSSPX také tvrdí, že „*pravá víra a skutečná věda si neodporují*“ a že „*zkoumání přírodních zákonů...předpokládá*“ existenci „*zákonodárce*“. Přesto je obtížné zharmonizovat vědecké poznatky a pravdy víry. Ve výkladu zprávy o stvoření lze jako zjednodušené a názorné pojmenování dvou základních extrémů použít termínů evolucionismus a kreacionismus. Evolucionismus „*vychází z určitých přírodovědeckých*“ teorií, ale nadmíru je zobecňuje. Jedná se tedy o ideologizaci určitých přírodovědeckých poznatků. Mylnými závěry takového myšlení jsou například tyto: „*hmota vznikla samovolně nebo je věčná*“ a že „*život se samovolně vyvinul z neživé hmoty (účinek zde nemá dostatečnou příčinu)*“. Dále sem také patří teze, že „*nižší se samovolně vyvíjí časem k vyššímu*“ (odporuje zákonu entropie) nebo že člověk je jen vyvinutějším zvířetem.⁶⁹

Podle tradičního katolického učení není přírodní věda schopna definovat „*podstatu člověka jako takového*“. Jako další nepřijatelné tvrzení je možno uvést ještě to, že „*vývoj je řízen výlučně náhodou*“. Přírodní věda nemusí Boha nutně pojmout do svého zkoumání, ale neměla by jej vylučovat (zde hrozí překročení kompetence). Empirická přírodní věda nemůže řešit otázku existence či neexistence Boha, protože by tím překročila své pole působnosti. Jednostranný evolucionismus končí přinejmenším u monismu nebo panteismu. Podobnost člověka s některými živočichy ještě nemusí dokazovat společný původ. Vývoj člověka není dostatečně vědecky objasněn a existující názory jsou spíše domněnky. Podle tradičního katolického učení je tím, co dělá člověka člověkem, duše. Proto se důrazně rozlišuje mezi tímto druhem evolucionismu a přírodovědnou vývojovou teorií. Vývojová teorie, která nepopírá Boha a uznává, že ve stvoření existuje řád, neodporuje biblické nauce o stvoření. Katoličtí tradicionalisté připouštějí, že prachem země (Genesis 2,7) může být nějaká již dříve stvořená živá látka.⁷⁰

Druhým extrémem je již výše zmíněný kreacionismus. Ten vychází z biblického fundamentalismu, tedy víceméně doslovného výkladu biblického textu. V prostředí FSSPX je zdůrazněn jeho nekatolický (protestantský) původ. Jeho podloží má být protestant-

⁶⁸ Tamtéž.

⁶⁹ Tamtéž.

⁷⁰ Tamtéž.

ský individualismus a subjektivismus. Každý křesťan má (dle protestantismu) údajně inspiraci k výkladu bible, což vytváří podle konzervativních katolíků teologickou anarchii a při neexistenci učitelského úřadu (magisteria) se proto některé směry protestantismu snažily nalézt nějaké nové objektivní měřítko a našly jej v doslovném chápání bible. „*Bez učitelského úřadu*“ však dle mínění katolíků (nejen konzervativních) snadno „*v bibli člověk najde něco, co ona neučí*“. A to, co bible skutečně učí, naopak přehlíží. Kreacionismus charakterizuje předpojatost a nedůvěra k vědě. Člověk tak jakoby nebyl schopen pravdivého poznání věcí cestou přirozeného rozumu. Doslovný výklad již podle svatého Augustina a Tomáše Akvinského zesměšňuje Písmo svaté.⁷¹

Přitom však teologové FSSPX (i někteří další) připouštějí, že kritické výhrady vůči některým přírodovědným domněnkám mohou být na místě. „*Rozumný čtenář nehledá v Písmu doslovné poučení o záhadách, které patří do řádu přírodních věd. ... Něco jiného přísluší zkoumat teologii, něco jiného přírodní vědě.*“ Kreacionismus není (dle FSSPX) oprávněnou alternativou evolucionismu.⁷²

4.8 FSSPX a katolická nauka o pekle

Katoličtí tradicionalisté vytýkají pokoncilní církevní hierarchii a oficiální teologii nedostatečný důraz na vážnost hříchu a skutečnost posledního soudu s možností definitivního odsouzení hříšníka. „*Víra učí, že existuje peklo a že je věčné.*“⁷³ Nauka o pekle bývá v tradicionalistických kruzích často přímo zkouškou pravověrnosti. Jakákoliv odchylka od tradičního jazyka nebo snaha tuto oblast věrouky marginalizovat, je považována za něco, co hraničí s herezí. Katolická dogmatika učí o existenci pekla a věčného trestu a také učí tomu, že „*jeden smrtelný hřích stačí*“⁷⁴ (včetně dědičného hříchu), aby byl člověk na věky zavržen. Také pokud někdo zcela vědomě a dobrovolně nebo ze zaviněné nevědomosti odmítne pravé učení, znamená to pro něho vyloučení z věčné spásy. „*Tím, že se duše dobrovolně a vědomě odvrací od Boha, ... zaslouží si, aby od něho byla odloučena*“⁷⁵.

⁷¹ Tamtéž.

⁷² Tamtéž.

⁷³ GROF, D. „Katolická nauka o pekle“, 25. 10. 2014, *Vendée v exilu*, 1938, dostupné na <http://vendee.cz.blogspot.cz/2014/10/katolicka-nauka-o-pekle-1938.html>, navštíveno 9. 5. 2015.

⁷⁴ Tamtéž.

⁷⁵ Tamtéž.

Hlavním trestem pro zavrženého je nezvratné odloučení od možnosti společenství s Bohem a „patření“ na něho. „*Zavržení je zbavení možností k blaženému nazírání*“.⁷⁶ Dle katolické nauky je každý člověk boží milostí povolán ke společenství s Bohem, které je společenstvím lásky a pokoje. „*Pokud jsme zde na zemi, jsme ... povoláni k věčné blaženosti na nebesích*“.⁷⁷ Ten, který se s konečnou platností minul cílem své existence, není schopen vnímat dobro a krásu a vše okolo něho mu připadá temné a ohavné. Jeho vědomí touží po naplnění vzniklé prázdnoty, ale tato touha nemůže být naplněna. Taková duše není schopna lásky a nenávidí⁷⁸ Boha, sama sebe a vše okolo. Je jí upřena jakákoliv naděje i pokoj.⁷⁹ Rovněž výčitky svědomí⁸⁰ tomuto trápení přispívají. Kromě tohoto dominantního trestu obsahuje peklo také tresty citové a smyslové. Jejich souhrnem je to, co tradice nazývá pekelným ohněm. Hřích totiž znamená nejen odvrácení se od Boha, ale také nezřízené lpění na stvořených⁸¹ a tedy pomíjivých hodnotách. Skalní tradicionalisté ostře odmítají pokládat pekelný oheň za pouhou metaforu, i když připouštějí⁸², že magisterium v této věci nikdy zcela jasně nerozhodlo. Také není podle FSSPX třeba chápat pekelný oheň jako shodný s ohněm, jak jej známe⁸³. Naopak se od tohoto ohně svou podstatou liší⁸⁴. Také není jasné a taktéž tradicionalisté zde mluví o naprostém tajemství, jak může takový oheň působit na nehmotnou duši. „*Těžko říci, jsme tu odkázáni jen k dohadům*“.⁸⁵ Duše však dle katolického učení je vždy podstatně spojena s tělem a bude s ním též na konci věků opět sjednocena. Nejspíše tento oheň znemožňuje prokletým duším volný rozlet – „*jako vězeň zazděný v temné kobce*“⁸⁶. Po vzkříšení tento oheň trýzní těla zavržených.⁸⁷ Dle katolické nauky je však míra trestů odstupňována podle míry provinění. „*... ne všichni zavržení trpí stejně*“.⁸⁸ I ta nejmenší pekelná muka mnohonásobně převyšují nejtěžší pozemská trápení. Jen ta část trestu, která se týká lehkých hříchů a zbytkových trestů za již odpuštěné⁸⁹ hříchy, trvá dočasně. Podle FSSPX se sice někteří teologové i církevní otcové přikláněli k

⁷⁶ Tamtéž.

⁷⁷ Tamtéž.

⁷⁸ Tamtéž.

⁷⁹ Tamtéž.

⁸⁰ Tamtéž.

⁸¹ Tamtéž.

⁸² Tamtéž.

⁸³ Tamtéž.

⁸⁴ Tamtéž.

⁸⁵ Tamtéž.

⁸⁶ Tamtéž.

⁸⁷ Tamtéž.

⁸⁸ Tamtéž.

⁸⁹ Tamtéž.

názoru, že milosrdný Bůh může na přimluvu svých věrných zmírnit⁹⁰ muka zavržených, ale že nic z Písma svatého nedává důvod⁹¹ takto věřit. Vychází se přitom také z toho, že církve v liturgii za zavržené neprosí.⁹²

Na otázku „Jak může nekonečně milosrdný Bůh někoho na věky zatratit?“ odpovídá FSSPX vždy jen slovy církevní tradice. Tradiční nauka zde vždy mluvila o neproniknutelném tajemství, které nemůže být člověkem nikdy zcela pochopeno. Nezůstávají však jen u této věty. Velmi se zdůrazňuje, že Bůh touží zachránit každého člověka a že proto poslal svého jediného syna na kříž. „*Bůh ničeho nešetřil, aby nás spasil. Dal nám i svého Syna, jenž se stal člověkem, aby pro nás trpěl a nakonec zemřel na Kříži*“.⁹³ Jeho milosrdenství trvá, dokud žije člověk na zemi. Koná maximum, aby každého člověka přiměl k obrácení. Pokud se však člověk zatvrdí a odmítne boží milosrdenství, nemůže mít s Bohem společenství, které by mělo opravdovou vnitřní kvalitu. Bůh nemůže zároveň nikoho donutit, aby ho miloval, protože pravá láska musí být svobodná a dobrovolná. Nikdo nebude tedy odsouzen jinak nežli na základě plně vědomého a dobrovolného⁹⁴ rozhodnutí proti Bohu nebo zcela zaviněné nevědomosti.

4.9 Rodina a společnost ve světle tradicionalistického pohledu

Katoličtí tradicionalisté patří zpravidla mezi takzvané sociální konzervativce, což znamená, že jejich pohled na sexuální morálku, manželství, výchovu dětí⁹⁵, vztahy v rodině⁹⁶ apod. je výrazně konzervativní. (Většinou společností tak bývá vnímán jako archaický, zpátečnický a přežitý nebo nefunkční). Tento pohled zahrnuje samozřejmě i tzv. veřejnou mravnost (veřejné projevy homosexuality, propagace pornografie apod.).⁹⁷ Dle této doktríny je odpovědná za ochranu veřejné mravnosti i za ochranu nenarozeného života také státní moc.

⁹⁰ Tamtéž.

⁹¹ Tamtéž.

⁹² Tamtéž.

⁹³ Tamtéž.

⁹⁴ Tamtéž.

⁹⁵ KUČÍREK, J. „Principy katolické výchovy dětí“, *Kněžské bratrstvo svatého Pia X.*, dostupné na <http://www.fsspx.cz/nahravky.html>), navštíveno 12. 5. 2015.

⁹⁶ STRITZKO, T. „Rodina jako služebnice Páně“, *Kněžské bratrstvo svatého Pia X.*, dostupné na <http://www.fsspx.cz/nahravky.html>), navštíveno 12. 5. 2015.

⁹⁷ MALÝ, R. *Je dovoleno bránit inkvizici?*, Michael s. a., Frýdek-Místek 2005, str. 150

Sociální konzervativci většinou také nesouhlasí s registrovaným partnerstvím párů stejného pohlaví⁹⁸, lékařskými zákroky za účelem změny pohlaví, umělým oplodněním a dalšími novodobými fenomény. Sociální konservatismus zahrnuje také konzervativní pojetí genderových rolí a požadavek respektování přirozené (z pohledu tradicionalistů) hierarchie v rodině a ve společnosti. Společnost bývá v tomto myšlenkovém proudu chápána organicky, to znamená, že každá část má v rámci celku své pevně dané místo. Sociální konzervativci staví hned po rodině a obci jako společenskou jednotku národ, chápaný tradičně jako společenství jazyka a kultury. Staví se proto ostře proti multikulturalismu a relativizaci tradičních hodnot tuzemské civilizace.

Co se týče ekonomického systému, jsou sociální konzervativci striktními zastánci nedotknutelnosti soukromého vlastnictví a odpůrci socialismu ve všech podobách. Nebývají však ani zastánci deregulovaných trhů, ale naopak zdůrazňují důležitost státních zásahů jednak ve prospěch sociálně slabých a jednak proti monopolistickým ambicím jednotlivých hospodářských subjektů. Řada z nich velmi skepticky pohlíží na současnou ekonomickou globalizaci. Požaduje i důslednější postih lichvy a dalších nekalých praktik. Ekonomickou doktrínou řady sociálních konzervativců je také takzvaný stavovský korporativismus. Tento pojem znamená: vládou koordinované jednání vybraných zástupců společenských zájmových skupin za účelem sladění protikladných zájmů jednotlivých aktérů⁹⁹.

V myšlenkovém proudu katolických tradicionalistů je významně zastoupeno přesvědčení o obecném mravním úpadku, mobilizaci zlých sil a rovněž různé konspirační teorie. Za vrchol národního úspěchu považují celonárodní obrácení k pravé víře a úzké sepetí církve a státu. Také kýžené zlepšení poměrů ve světě je spojováno v první řadě se zvěstováním evangelia a pravé víry.

4.10 Filosofické pozadí hnutí

Katolíci, kteří se staví kriticky či odmítavě k závěrům anebo k samotnému průběhu Druhého vatikánského koncilu a tím pádem především k pokoncilnímu vývoji v církvi, nejsou zdaleka jednotni ve svém náhledu na takové záležitosti, které se týkají náboženství jen nepřímo. Přesto můžeme říci, že mezi následovníky FSSPX převažuje konzervativní

⁹⁸ Tamtéž.

⁹⁹ MALÝ, R. „Jsou kapitalismus a socialismus slučitelné s katolickou sociální naukou?“, *Institut svatého Josefa*, dostupné na http://www.stjoseph.cz/clanky/kapitalismus_socialismus_vira_radomir_maly.htm, navštíveno 12. 5. 2015.

stanovisko ohledně výkladu světa a názorů na řízení státu. Staví se velice kriticky nejen k moderním totalitářům, ale i k liberálnímu a osvícenskému pojetí státu, které často vnímají jako souputníka těchto režimů. O to větší kritikou je z jejich strany zahrnována postmoderna.

Základním výchozím bodem jejich filosofického diskursu je koncept jediné pravdy, která je měřítkem objektivního rozlišení mezi správným a nesprávným. Tato filosofie rozlišuje pravdy poznatelné přirozenou cestou ze svědomí a pozorování světa a pravdy zjevené, poznatelné pouze boží milostí. Přirozené pravdy jsou základem objektivního mravního řádu a přirozeného práva, tj. takového, které platí bez ohledu na zákony vydané lidmi.

Určitá část lidí spjatých s tímto hnutím má blízko ke světu tzv. konspiračních teorií nebo k tzv. historickému revizionismu. Bratrstvo samo se však od těchto názorů, zvláště pak pohoršujících, distancuje a nezastává je jako doktrínu anebo mlčí.

K demokracii jako takové mají lidé okolo FSSPX vztah velmi nejasný¹⁰⁰. Na jednu stranu odmítají absolutizaci moci, centralismus¹⁰¹ a znásilňování svědomí, na druhou stranu ovšem odmítají klasický liberální pohled. Svoboda nemá přednost před pravdou. „...jenom pravdě je možno přiznat všechna práva, zatímco bludu žádná práva nepřisluší“¹⁰². Pravda evangelia nemůže být sice násilím vnucována, ale smí být právními restrikcemi chráněna před maskovanými útoky.

Určitá část katolických myslitelů, kteří sdíleli výhrady k výše zmíněnému koncilu a vývoji po něm, se naopak přiklonila k personalismu. Tento směr nekladl na první místo abstraktní pravdu, ale realitu osobního setkání s Bohem a zároveň se snažil o vyváženou pozici mezi individualismem a kolektivismem. Tito myslitelé vnímali mnohem citlivěji otázku lidských práv a v tomto bodě měli s myšlenkami koncilu mnoho společného. Idea náboženské svobody a dokonce i některé formy ekumenismu jim byly blízké, ale liturgické změny dle jejich pojetí zbavovaly bohoslužbu z hlediska katolictví posvátného rázu¹⁰³ a autentičnosti.

4.11 Interpretace klíčových událostí dějin evropského kulturního okruhu ze strany FSSPX.

¹⁰⁰ *Libertas praestantissimum*, encyklika papeže Lva XIII. (papežem 1878–1903), vydaná roku 1888.

¹⁰¹ *Quadragesimo anno*, encyklika papeže Pia XI. (papežem 1922–39), vydaná roku 1931.

¹⁰² SKALICKÝ, K. *Ekumenismus na Druhém vatikánském koncilu*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 1997, str. 83.

¹⁰³ ZOUHAR, D. „Kdo jsme“, 19. 12. 2012, *Una voce Česká republika*, dostupné na <http://una-voce.cz/kdo-jsme/>, navštíveno 10. 5. 2015.

Katoličtí tradicionalisté, jakožto kulturní konzervativci, obvykle pokládají dědictví antického Řecka a Říma za součást hodnotového systému naší civilizace. Konstantinovský obrat a následné spojení církve a státu chápou jakožto krok správným směrem a to i přesto, že se neubráníl některým negativním průvodním jevům. Mezi ty zahrnují prospěchářství, touhu po moci a výsadách, krutost, fanatismus a podobně. Podle některých historiků konzervativně katolického smýšlení byla represivní opatření římského státu proti kacířům reakcí na předchozí jednání kacířů samotných.¹⁰⁴

Násilná christianizace pohanských národů je principiálně odmítána, avšak bývá namítáno, že četnost tohoto faktu je uměle nafukována protikatolicky orientovaným establishmentem.¹⁰⁵ Společenské uspořádání pozdního starověku a raného středověku je pokládáno za dobově podmíněné a to se stránkami jak pozitivními tak negativními, přičemž pokrok je spojován především s nástupem křesťanství.¹⁰⁶ Jemu je připisována zásluha o postupné vymizení otroctví a uchování části původní vzdělanosti i navzdory barbarskému ničení kulturních cenností.

Co se týče evropských církevních dějin, ty bývají interpretovány ve prospěch oficiální církve proti různým odstředivým hnutím. Jsou hájena dogmata jako primát papeže, neomylnost církve, její hierarchická struktura, pojetí svátostí (zejména eucharistie) a uctívání svatých. Jako předmět legitimních reformních snah je vnímána především náprava nešvarů způsobených lidským selháním: láska k penězům, pohlavní nevázanost, obžerství, světský život (a vláda) duchovenstva a řeholníků, pověry nebo dezinterpretace pravověrné nauky.

Velmi citlivou záležitostí pro všechny zúčastněné strany jsou bouřlivé dějiny křesťansko-židovských vztahů. Od roztržky mezi židovskou obcí a ranou církví existovalo mezi oběma náboženskými společenstvími trvalé napětí. Podle některých dobových svědků se mnoho židů podílelo na podněcování protikřesťanských nálad v Římském impériu. Na druhou stranu u některých raných církevních spisovatelů (svatý Justin Mučedník) jsou patrné zárodky pozdějšího křesťanského antijudaismu. Po rozšíření křesťanství a posléze jeho postátnění někteří fanatičtí křesťané pokládali židy za horší nežli pohany. Markantní odlišnost židů od většinové společnosti dávala průchod xenofobii a u méně vzdělaných vrstev i pověrám a podivným spekulacím. Křesťanská společnost například velice často odsuzovala půjčky na úrok jako takové, u židovských obchodníků běžné. Aby se předešlo nepokojům při soužití dvou takto odlišných „světů“, zvolila středověká společnost metodu

¹⁰⁴ MALÝ, R. *Je dovoleno bránit inkvizici?*, Michael s. a., Frýdek-Místek 2005.

¹⁰⁵ Tamtéž, str. 28–29.

¹⁰⁶ Tamtéž, str. 29–30.

segregace v podobě ghett a odlišného oblečení. Židé bývali často přímými poddanými krále a měli proto jistá privilegia. Králové, papežové i církevní sněmy prováděli různá opatření na ochranu židů před podněcovateli pogromů, avšak často ne příliš účinná. Katoličtí tradicionalisté zdůrazňují, že nepopírají skutečnost bezpráví a hříchů mnohých křesťanů proti židům, ale zároveň říkají, že v zájmu objektivity by se nemělo mlčet o vině z druhé strany. Existují mnohé příběhy židovské nenávisti ke křesťanům nebo o intoleranci (ze strany židovské komunity) vůči těm, kteří chtěli konvertovat ke křesťanství. Z větší části jsou tyto příběhy ovšem obtížně historicky doložitelné¹⁰⁷.

Názory na inkvizici a jiné středověké reálie jsou vyloženy v kapitole týkající se interpretace českých dějinných událostí.

Jednotliví středověcí panovníci jsou posuzováni diferencovaně a víceméně v souladu s většinovou historiografií. Za důležité faktory jsou ale navíc považovány například postoj k pravé víře a k právoplatné církevní autoritě, zejména k papeži.

Zvláštní kapitolou jsou křížové výpravy. Původní idea křížových výprav je pokládána za naprosto oprávněnou. Byly organizovány jako ochrana pravidelných křesťanských poutníků na svatá místa (zejména Kristův hrob) před tehdejšími muslimskými vládci, kteří byli na rozdíl od svých tolerantnějších předchůdců a souvěrců velmi militantní a tyto poutníky pronásledovali. Vzdělanější část tradicionalistů však potvrzuje fakt, že během křížových výprav docházelo i na křesťanské straně k odsouzeníhodným krutostem a násilnostem. Také chamtivost a postranní úmysly některých účastníků výprav nebývají popírány.¹⁰⁸

Protestantská reformace je mezi tradicionalisty hodnocena vesměs negativně a je často označována za tragédii, na které nesou vinu obě strany. Církevní autority jednaly (z hlediska konzervativní církevní historiografie) často pohoršlivě až hříšně. Reformační protest však postrádal legitimitu, protože otevřeně odmítal posvátnou tradici, církevní dogmata a hierarchii. Jednotlivé verze protestantského učení mají tak co do činění s herezí úplně všechny. Katolická strana ovšem chybovala, když chtěla pravověrnou nauku hájit mocensky. Vzdělání tradicionalisté vždy však poukážou i na fakt, že protestantská strana mnohdy jednala obdobně.¹⁰⁹

Epocha absolutismu je interpretována víceméně v souladu s klasickou historiografií, ačkoliv s příměsí konfesionálního hlediska. Kladné stránky monarchistického zřízení býva-

¹⁰⁷ MALÝ, R. „Trochu apologie (3): Církev...viníkem holocaustu?“, *Immaculata* 76, listopad a prosinec 2004, dostupné na <http://immaculata.minorite.cz>, navštíveno 12. 5. 2015.

¹⁰⁸ MALÝ, R. „Trochu apologie: Církev netolerantní...její odpůrci tolerantní?“, *Immaculata*, 74, červenec a srpen 2004, dostupné na <http://immaculata.minorite.cz>, navštíveno 12. 5. 2015.

¹⁰⁹ MALÝ, R. *Církevní dějiny*, Matice cyrilometodějská, Olomouc 2001, str. 179–196 a 214–224.

jí více zdůrazňovány nežli u sekulárních historiků. Velmi kriticky je hodnocena následující epocha osvícenství a liberalismu. Tvrdě jsou odmítány zejména deismus a racionalismus (popírání boží prozřetelnosti, zázraků, Kristova božství nebo eschatologie). Velice skeptický je pohled tradicionalistů na ideu rozumu a pokroku. Idea svobodného jedince je akceptována jen v mezích božích přikázání a přirozeného práva.

Případy vědců odsouzených v církevních procesech jsou posuzovány velice diferencovaně. Ze strany vzdělaných tradicionalistů nebývá popírána skutečnost, že mnozí teologové a duchovní vykládali bibli doslovně a tím ji vlastně dezinterpretovali. Dotyčným vědcům je spíše vytýkáno, že mnohé (ve své době) pouhé domněnky a hypotézy prohlašovali za ověřená fakta, přičemž řada těchto hypotéz byla později vyvrácena. U Galilea Galilei je připomínána jeho arogance vůči těm, kteří s ním nesouhlasili. (Jednalo se však o ryze vědecký spor, do kterého duchovní autority neměly vůbec zasahovat). Případ Giordana Bruna je složitější a je spojován i s vraždou a okultismem. (Tento případ souvisí se širší otázkou inkvizice).

Doba 19. a 20. st. je interpretována odlišně od většinové historiografie v několika bodech. Liberální demokracie bývají kritizovány pro netečnost k pravdám víry a křesťanské mravouce (pornografie, interrupce, sexuální nevázanost a další). Také antiklerikalismus a zavádění odluky církve od státu jsou předmětem kritiky. Jako důsledek tohoto vývoje bývají interpretovány odpad od víry a všeobecný mravní úpadek, který je mezi tradicionalisty vnímán jako nepopíratelná skutečnost. Relativně kladně bývají kupodivu hodnoceny některé konzervativní autoritářské režimy¹¹⁰ (Dolfuss v Rakousku, Salazar v Portugalsku, Franco ve Španělsku a další).

V dnešní době bývá kritizována politická korektnost, multikulturalismus, Evropská unie a různé lidskoprávní doktríny. Výjimkou nebývají ani staronové konspirační teorie a rozmanité spekulace (například o umělé islamizaci Evropy).

4.12 Interpretace jednotlivých událostí českých dějin ze strany FSSPX

Pro tradicionalisticky orientované katolíky je rozhodujícím faktorem pro zhodnocení jakékoliv historické události, společenského hnutí či politického režimu to, jaký postoj

¹¹⁰ MALÝ, R. „Katolická církev a autoritativní režimy proti totalitním tyraniím“, 15. 5. 2011, *EUportal*, dostupné na <http://euportal.parlamentnilisty.cz/Articles/7216-katolicka-cirkev-a-autoritativni-rezimy-proti-totalitnim-tyraniim.aspx>, navštíveno 12. 5. 2015.

zaujímá k pravé víře a k pravé církvi. Negativně je hodnocen například příklon ke schizmatu nebo herezi, dále odpadnutí od pravé víry či zastávání ateistických a proticírkevních názorů. Dále jsou odmítány fenomény odporující křesťanské morálce: útočná válka, mocenská svévole, vykořisťování a násilí na nevinných. Za nepřijatelný je pokládán také přílišný liberalismus¹¹¹ a zejména je odsuzována církví nepřátelská státní politika. Rasismus a antisemitismus jsou jednoznačně odsuzovány, avšak zároveň je přece jen někdy možno nalézt subtilní protižidovské postoje mezi řadovými příznivci katolického tradicionalismu.

Předkřesťanské období českých dějin je hodnoceno víceméně neutrálně a v souladu se současnou historiografií. Vysvětlením tohoto je zejména doktrína, která rozlišuje mezi omylem zaviněným a nezaviněným. Pohané, kteří neslyšeli evangelium, mohou dle tradiční katolické nauky dojít spásy, jestliže pod vlivem Boží milosti upřímně hledají pravdu. Již podle některých církevních otců (například svatého Justina Mučedníka¹¹²) mohou být v nekřesťanských náboženstvích skryta jednotlivá a roztroušená zrnka pravdy (*Logos spermatikos*). Křesťanští misionáři na našem území přejali mnohé výrazy z terminologie starých Slovanů. Jedná se o slova jako Hospodin, kněz, hřích, čaka (naděje) a jiné. Jako pravá a požehnaná je vnímána ta misie, která byla vedena nezištnou láskou a dále ta, která byla vedena výlučně nenásilnými prostředky, bez postranních úmyslů a zároveň byla pravověrná. Nejvíce je proto oceňována misijní činnost svatých Konstantina (Cyrila) a Metoděje a to hlavně proto, že oba byli velmi vzdělaní a spolu s vírou šířili dále také vzdělanost a kulturu¹¹³.

Raná křesťanská éra je v tradicionalistických kruzích hodnocena velmi diferencovaně a podrobně. Je vítáno úzké spojení trůnu a oltáře a směřování k ideálu křesťanské společnosti pod křesťanským panovníkem. Velmi odsuzovány jsou však násilné činy jak moravských Mojžírovců (Svatopluk), tak českých Přemyslovců v jejich vnitřních i vnějších mocenských zápasech. V tomto období také vzniká – dle názoru většiny tradicionalistů – národní stát s hlavními atributy státní suverenity. Svatý Václav je mnohdy označován za ochránce české státní svrchovanosti a v této souvislosti je připomínáno jeho úsilí o vytvoření vlastní měny.¹¹⁴

¹¹¹ *Libertas praestantissimum*, encyklika papeže Lva XIII. (papežem 1878–1903), vydána roku 1888.

¹¹² JUSTIN MUČEDNÍK *První apologie* 46 a *Druhá apologie* 10.

¹¹³ STRITZKO, T. „Drazí věřící, k tisícímustému výročí smrti sv. Cyrila...“, *Informační leták Kněžského bratrstva sv. Pia X.* 70, červen a červenec 2006, dostupné na <http://www.fsspx.cz/px007.html>, navštíveno 12. 5. 2015.

¹¹⁴ STRITZKO, T. „Svatý Václav – ochránce pravé víry, českého národa i naší státní svrchovanosti“, 25. 9. 2010, *Kněžské bratrstvo svatého Pia X.*, dostupné na <http://www.fsspx.cz>, navštíveno 12. 5. 2015.

Středověká „christianitas“ (společenské zřízení postavené na křesťanských základech) je pokládána za vzorové uspořádání společnosti, ačkoliv nemůže a nemá být v dnešních podmínkách beze zbytku kopírována. Některé atributy středověkého právního řádu (ohledně církevních i světských záležitostí) jsou samozřejmě pokládány nejen za překonané, ale také za objektivně nesprávné. Jako příklad je možno uvést tzv. boží soudy (ordály), právo útrpné, kruté tresty, nevolnictví, robota, apod. Také používání násilí ve věcech víry je odmítáno jako nesprávné, avšak zároveň je poukazováno na dobové okolnosti, kdy kacíři často používali rovněž násilné metody a tehdejší světské a duchovní autority byly nuceny na ně reagovat. Také trestání odpadlíků a těch, kteří k odpadnutí od víry sváděli, bylo původně reakcí na fakt, že tito posléze podněcovali nenávist vůči křesťanům. Na druhé straně těsné spojení církve a státu a prohlášení pravého náboženství za státní – jsou-li k tomu vhodné podmínky – je v tradicionalistických kruzích obvykle vítáno. Dokonce existují také názory, že některé nečestné formy odvádění od pravé víry by mohly být v katolickém státě i v dnešní době předmětem právního postihu. Rovněž umělé potraty, rozvody manželství a veřejná propagace pornografie a sexuálních perverzí by měly být v katolickém státě nezákonné.¹¹⁵

Co se týče slovanských církevních dějin, považuje většina (spíše vzdělanějších) tradičních katolíků likvidaci slovanské bohoslužby a nedobrovolnou latinizaci slovanské církve za velkou chybu, ba dokonce tragédii. Nepokládají ji však za akt teologický, ale mnohem spíše za akt politický. Papeže Štěpána V. (papežem 885–891), i další duchovní v této věci angažované, vnímají na tomto základě velice kriticky. Příčinou tohoto aktu byl podle nich především zájem německých panovníků o udržení lenní svrchovanosti nad západoslovanskými kmeny. Bavorští duchovní měli být exponenty těchto politických zájmů a papež Štěpán V. je pak vnímán jako slabý muž, který podlehl politickému nátlaku. Velké osobnosti českých církevních dějin jsou pokládány v tradicionalistických kruzích za nadčasové vzory po stránce duchovní i mravní a někteří také za pozitivní příklad harmonického souladu světských záležitostí (např. politiky) a zásad pravé víry. Mezi takové osobnosti patří svatí Cyril a Metoděj, 200 Metodějových žáků (např. Gorazd, Kliment, Naum, Angelár, Sáva), sv. Vojtěch, sv. Prokop, sv. Ludmila a sv. Václav. Většina tradicionalistů, jakožto konzervativně založených lidí, se pokládá za dobré vlastence a zdůrazňují, že být

¹¹⁵ MALÝ, R. *Je dovoleno bránit inkvizici?*, Michael s. a., Frýdek-Místek 2005, str. 150.

dobrým katolíkem neznamena nebýt dobrým Čechem.¹¹⁶ Proto také hodnotí pozitivně ty události v českých dějinách, které podle jejich mínění znamenaly utváření národního státu. Mnoho českých přemyslovských knížat a prvních českých králů je proto hodnoceno jako státnické osobnosti a zároveň také jako ochránce pravé víry a církve. Jako příklad je možno uvést Boleslava II., zvaného Pobožný, Břetislava I., zvaného „český Achilles“, Soběslava I., Přemysla Otakara I., Václava I., zvaného Jednooký, Přemysla Otakara II. (s výhradami) nebo Václava II.

Doba vlády Karla IV. bývá v tradicionalistických kruzích silně idealizována nejen jako doba národní velikosti, ale také jako doba, kdy zásady pravé víry měly normativní význam pro celou společnost. Ti, kteří mají historický přehled a hlubší znalosti církevních dějin, připomínají skutečnost, že církevní život tehdy procházel hlubokou morální krizí. Tím více je pak připomínáno, že právě tento panovník se velice zasazoval o mravní nápravu církve. Právě za Karla IV. byla do českých zemí znovu povolána inkvizice. Panovník sám tvrdě vystupoval proti kacířům, zejména proti jihočeským valdenským. Podle většiny tradicionalistického pohledu byla perzekuce a násilí na lidech jen pro jejich přesvědčení objektivně nesprávné, avšak zároveň je argumentováno tím, že mnozí kacíři začali používat teroristických metod jako první. (Ti, kteří mají důkladné historické znalosti, vědí, že valdenští takové metody nikdy nepoužívali. Proto byl násilný postup proti nim dvojnásobně špatný). V některých středověkých státech nebyli valdenští pronásledováni, pokud pouze na odlehlem venkově kázali přicházejícím zájemcům. Kladné hodnocení Karla IV. tradicionalisty se z větší části kryje s jeho hodnocením vzdělanou sekulární společností. Společenské uspořádání tehdejší doby není podle většiny tradicionalistů možné ani žádoucí dnes kopírovat. Přesto však by bylo žádoucí – pochopitelně za příhodných podmínek – aby Kristův královský majestát byl veřejně a oficiálně uznáván tak jako tehdy.¹¹⁷

Co se týče českých duchovních myslitelů, jako byli Konrád Waldhauser, Tomáš Štítný ze Štítného a Jan Milíč z Kroměříže, je velká část konzervativních katolíků přesvědčena o jejich pravověrnosti a bezúhonnosti. Jejich případné chyby jsou připisovány jejich lidské omylnosti. Co se týká Matěje z Janova, tam by se dle tradicionalistů daly najít výtky ohledně pravověrnosti, avšak fakt, že Matěj z Janova své omyly uznal a odvolal, jej vřazuje mezi dobré katolíky. Názor na Mistra Jana Husa není jednoznačný. Na jednu stranu zůstá-

¹¹⁶ MALÝ, R. „Trochu apologie (20): Být dobrým katolíkem... znamená nebýt dobrým Čechem?“, *Immaculata* 93, září a říjen 2007, dostupné na <http://immaculata.minorite.cz>, navštíveno 12. 5. 2015.

¹¹⁷ MALÝ, R. „Katolický otec vlasti“, *Te Deum* 5, září a říjen 2008, dostupné na http://www.tedeum.cz/5_2008/katolicky_otec_vlasti_radomir_maly_52008.htm, navštíveno 12. 5. 2015.

vají některé Husovy názory objektivně nesprávné z hlediska katolické pravověrnosti, na druhou stranu je jeho poprava principiálně odmítána jako neopodstatněná krutost. Ti, kteří disponují hlubším vzděláním, většinou nepopírají jeho osobní integritu, statečnost a upřímnost. Bývá navíc též konstatováno, že mnohá katolická dogmata byla v jeho očích zdiskreditována falešnými interpretacemi a pohoršlivým chováním tehdejšího duchovenstva.¹¹⁸

Husitské hnutí (zejména v jeho radikální podobě) bývá tradicionalisty interpretováno vesměs tendenčně a to velice negativně. Umírněné kališnictví je hodnoceno příznivěji a diferencovaněji. Za jediný jednoznačně nesprávný názor je pokládána zásada, že přijímání pod obojí je nezbytné pro spásu jednotlivce. Jako další defekt je připomínán fakt, že se jednalo o církev schizmatickou. Řada tradicionalistů navíc uznává, že tehdejší vedení katolické církve mohlo být k některým požadavkům umírněných kališníků vstřícnější.

Doba mezi koncem husitských válek a bitvou na Bílé Hoře je v nenáboženských otázkách hodnocena podobně jako zbytek středověku. Co se týče období konfesionalismu, je sice kriticky vnímána intolerance na straně katolíků, ale zároveň jsou vehementně připomínány případy intolerance na druhé straně. Velice je zdůrazňován případ svatého Jana Sarkandra umučeného protestantskou vrchností během českého stavovského povstání¹¹⁹.

Pobělohorská doba je hodnocena velice diferencovaně a její údajně opomíjená pozitiva jsou hlasitě připomínána. Bývá akceptováno, že habsburští panovníci neoplývali příliš velkou láskou k českému národu. Nebývá ani popíráno, že panovnický absolutismus je ošemetný a zneužitelný. Řada katolických panovníků té doby, včetně středoevropských Habsburků, zasahovala do vnitřní svobody církve a to velice citelně. Je známo, že papež Klement XIV. roku 1773 zrušil jezuitský řád na nátlak katolických panovníků. Intolerance vůči nekatolíkům je také pokládána přinejmenším za chybu (alespoň ze současného hlediska). Jako negativní jevy tehdejší doby bývají konzervativními katolíky hodnoceny také takové fenomény jako začínající germanizace nebo utužování poddanství na venkově. Jako nesporné pozitivum bývá naopak zdůrazňován kulturní rozkvět, růst zbožnosti ve všech vrstvách a utváření zemského vlastenectví. Role katolické církve a zejména jezuitského řádu v počátcích českého národního obrození je tradiční katolickou historiografií velmi zdůrazňována. Snahy o národní emancipaci a obnovu českého státního práva jsou vnímány

¹¹⁸ MALÝ, R. „Trochu apologie (18): Církev... a Mistr Jan Hus“, *Immaculata* 91, květen a červen 2007, dostupné na <http://immaculata.minorite.cz>, navštíveno 12. 5. 2015.

¹¹⁹ STRITZKO, T. „Drazí věřící, když náš Pán Ježíš Kristus přislíbil...“, *Informační leták Kněžského bratrstva sv. Pia X.* 132, červen a červenec 2013, dostupné na <http://www.fsspx.cz>, navštíveno 12. 5. 2015.

velice pozitivně. Odmítáno je však odkazování na husitskou dobu a ty liberální principy, které nejsou v souladu s tradicionalistickou verzí katolického učení.

Takové pojmy jako demokracie, lidská práva nebo svoboda vyznání jsou přijímány jen v mezích určených katolickým světovým názorem v jeho konzervativní variantě.

Osvícenský racionalismus je vnímán značně kriticky stejně jako jiné soudobé fenomény: militarismus, kolonialismus, otrokářství a rasismus. Etnický nacionalismus a antisemitismus jsou teoreticky odmítány, ale jejich méně zřetelné projevy lze u některých přívrženců katolického tradicionalismu nalézt.

Role svobodných zednářů je mezi přívrženci FSSPX nejen velmi negativně vnímána, ale také výrazně přeceňována a to až na pomezí konspiračních teorií.

Dosažení národní svrchovanosti je samo o sobě pokládáno za pozitivní, avšak liberální až levicové směřování meziválečného Československa je vnímáno víceméně kriticky. Mnohé chyby československé politické reprezentace bývají proto poměrně hodně zdůrazňovány jako příčina pozdějších neštěstí. Zcela odsuzovány jsou ideologie komunismu a německého nacionálního socialismu, které bývají pokládány za dvě větve jediného bezbožného světového názoru. Vysoce kriticky bývá vnímán také prezident Edvard Beneš a jako počátek komunistické nesvobody je obvykle považován již květen 1945.

Sametová revoluce bývá pokládána za promarněný okamžik, kdy bylo možné rozumně a nenásilně obnovit autentickou křesťanskou politiku. Ohledně dalšího vývoje existuje široká škála názorů – od konzervativního křesťanskodemokratického pohledu až ke zjednodušujícím teoriím o světovém spiknutí satanových služebníků. Globalizace nebo politická korektnost bývají interpretovány jako předvoj nové bezbožné totality¹²⁰ a objevují se i hesla propagující jakousi katolickou kontrarevoluci. „*Katolík má...morální povinnost dát přednost třeba i diktatuře, pokud tato ve jménu křesťanství a přirozeného mravního zákona zakazuje potraty a eutanazii, pornografii, pohlavní nevázanost a homosexuální perverzi, a všemožně podporuje tradiční rodinu a nerozlučitelnost manželství.*“¹²¹

¹²⁰ MALÝ, R. „Diskusní večer: Pronásledování církve komunismem“, 19. 11. 2013, *Červenobílí*, dostupné na <http://cervenobili.cz/12918/diskusni-vecer-pronasledovani-cirkve-kunismem/>, navštíveno 12. 5. 2015.

¹²¹ MALÝ, R. „Na programu je katolická kontrarevoluce“, 18. 7. 2013, *Duše a hvězdy*, dostupné na <https://cirkev.wordpress.com/2013/07/18/na-programu-je-katolicka-kontrarevoluce/>, navštíveno 12. 5. 2015.

5. Srovnání FSSPX a pokoncilního katolicismu

5.1 Doktrína

Pokoncilní katolická církev poskytuje značnou volnost ve věci teologického bádání a pojmosloví. Také v interpretaci dogmat je dnes do značné míry možné používat nové myšlenkové postupy. Oproti předkoncilní cenzurní praxi se dnes více rozlišuje mezi formou a obsahem. I ve věcech nejasných a dříve tabuizovaných je dnes daleko větší prostor pro diskusi. Mnoho dříve zastávaných mínění se dnes opouští. Teologické studium zahrnuje nyní také kritické zkoumání biblického textu a moderní vědecký přístup k dějinám církve i dogmatu.

Naproti tomu v prostředí Kněžského bratrstva je teologický slovník značně sterilní. Na všechny nové termíny a myšlenkové postupy se hledí spíše skepticky. Vše je vykládáno pomocí předkoncilních schémat a manuálů. Přijímány bývají i doktríny, které nebyly nikdy dogmatizovány, avšak po dlouhou dobu byly dominantní. Jedná se například o monogenismus (původ veškerého lidstva z jediného páru) a *limbus puerorum*¹²² (místo pobytu nepokřtěných zemřelých dětí). Moderní biblická kritika není v prostředí FSSPX přijímána kladně, ačkoliv verbální inspirace a doslovný výklad Písma je také odmítán. Církevní dějiny jsou pojímány z úzce konfesijního hlediska. Není vítáno jakékoliv výrazné přehodnocení nebo reinterpretační.

5.2 Ekleziologie

V pokoncilní církvi se oproti minulosti více zdůrazňuje všeobecné kněžství a služební charakter kněžství hierarchického. V činnostech církve hrají nyní laici rovněž aktivní roli. Více nežli hierarchický princip se nyní akcentuje pojetí církve jako společenství bratří a sester v Kristu. Mnohem více nežli dříve se připomíná dynamické působení Ducha svatého. Církev se účastní ekumenického hnutí a reinterpretuje tím původní učení o jediné pravé církvi Kristově. Papežský primát bývá nově chápán jako služba jednotě církve. Dnes je kladen také větší důraz na rozmanitost a autonomii partikulárních církví. Je rovněž patrná snaha odstranit nejružnější nánosy. Jedná se například o pojetí kněžství na starozákonním

¹²² SEMÍN, M. „Limbus v limbu aneb široká je cesta, jež vede ke spáse?“, *Institut svatého Josefa*, dostupné na http://www.stjoseph.cz/clanky/limbus_v_limbu_michal_semin.htm

či obecně náboženském půdorysu, dále o fixovanost na obětní terminologii a podobné fenomény.

V tradicionalistickém prostředí hraje hierarchický princip ústřední roli. Vztah mezi Bohem a věřícím je neoddělitelný od zprostředkující úlohy kněží. Jakákoliv invence nebo inovace je pokládána za nebezpečí pro integritu víry a katolicity. Kněžství a bohoslužba bývají definovány pomocí slovníku používaného předkoncilní církví. Tento slovník je mimo jiné determinován polemikou s protestantismem, která je často vyhrocenější nežli dogmatické formulace Tridentského koncilu (1545–1563). Mše bývá pokaždé specifikována jako oběť a její ostatní aspekty jsou víceméně opomíjeny. Kněžství je mezi katolickými tradicionalisty předmětem až hypertrofované úcty. Papežský primát a autoritativní řízení církve je pokládáno za nedotknutelný princip a jen ve výjimečných případech je možno se autoritě vzepřít. Ekumenismus je vesměs odmítán a jako jediná pravá církev Kristova je jmenována církev katolická.

5.3 Bohoslužba a spiritualita

Pokoncilní církev upravila nejen některé obřadní náležitosti, ale také ponechala v některých částech mše větší volnost. Je zde tedy prostor pro různé prvky vypůjčené z protestantské nebo jiné tradice. Jednou z významných nových podob spirituality je tzv. charismatická obnova, která je inspirována pentekostalismem, který je protestantského původu. Při svém vzniku v 19. století byl pentekostalismus silně protikatolický a tudíž jej tradiční katolíci nemohli akceptovat. Co se týče spirituality a forem zbožnosti je v dnešní katolické církvi prostor pro dříve nepředstavitelnou pluralitu. Vedle mše a tradičních pobožností (růženec, křížová cesta aj.) existuje dnes mnohem větší škála rozmanitých duchovních aktivit. Do jisté míry je možná i inspirace východními náboženstvími. Proti některým dříve rozšířeným formám zejména lidové zbožnosti je dnes ze vzdělaných církevních kruhů vznášeno mnoho námitek. Nadměrná úcta k Panně Marii a svatým je dnes často pokládána za problematickou z biblického hlediska. Dnes je také víceméně opuštěn juridický výklad hříchu a vykoupení. Také v otázkách sexuality nebo ekologie jsou hledány nové cesty.

Tradicionalisté jsou silně ostražití vůči všemu, co není přítomno v hlavním proudu římskokatolické tradice, jak byla kanonizována Tridentským koncilem. Všechny aspekty osobní i církevní zbožnosti jsou poměřovány úzce pojatou tradicí a jakákoliv inspirace mimo tuto linii se zde prosazuje velmi obtížně. Inspirace mimokřesťanskými náboženstvími

mi je zcela zapovězena. Charismatická obnova je většinou hodnocena negativně. Vše specificky katolické je velmi vyzdvižováno a cokoliv netradičního znamená téměř vždy neautentické a heterodoxní. Jakoby vše, co odlišuje katolickou zbožnost od protestantské a od pravoslavné zbožnosti, včetně toho, co je z nekatolické strany pokládáno za nejproblematičtější, bylo dobré a naopak to, co se v předkoncilním katolicismu nenachází, byť by to nijak neprotiřečilo katolickému dogmatu, je podezřelé. Všechny druhy pobožností jsou vedeny podle předkoncilních příruček a zvyklostí. K takto pojaté spiritualitě a bohoslužbě nechtějí stoupenci FSSPX nic přidávat ani ubírat.

5.4 Morálka a společnost

Po Druhém vatikánském koncilu katolická církev víceméně akceptovala moderní ideu lidských práv včetně svobody vyznání a svědomí. Otázky sexuality jsou nahlíženy velkou částí duchovenstva i laiků v novém světle. V oblasti kultury, umění, módy a podobně jsou nyní obvykle zastávány otevřenější postoje. Existují ovšem mravoučné definice, které mají povahu dogmatických výroků *ex cathedra* a jsou proto nezrušitelné. To se týká otázek nerozlučitelnosti manželství, mimomanželského pohlavního styku, umělého přerušení těhotenství, sexuální orientace. Nadále také přetrvává negativní postoj k antikoncepci či onanii. Mravní principy jsou obecně v katolickém prostředí pokládány za podmínku dobrého fungování jakékoliv společnosti, tedy i moderní demokracie.

Tradicionalisté typu FSSPX často vidí západní společnost od osvícenství do současnosti jako trend vzdalování se Kristově pravdě a všechny společenské negativní jevy pak vnímají jako důsledek tohoto odklonu. K moderní ideji lidských práv a zejména náboženské svobody mají značné výhrady a ke společensko-kulturním otázkám zaujímají výrazně konzervativní stanoviska.

5.5. Politické myšlení

Od konce druhé světové války (1939–1945) většina katolíků přijala demokracii jako optimální společenské uspořádání vhodné pro dnešní dobu. Druhý vatikánský koncil otevřel prostor pro nové promýšlení vztahů mezi církví a státem. Náboženská svoboda byla uznána jako lidské právo a těsné sepjetí mezi státem a konkrétní konfesí není od té doby již považováno za zcela žádoucí. Stále však existují neměnné morální imperativy a mravní

základ je pokládán za podmínku úspěšného fungování demokracie. V celé řadě otázek je však pokoncilní katolická církev otevřenější a méně úzkoprsá. Po státu je již výslovně požadováno jen, aby chránil lidský život a zdraví od početí do posledního vydechnutí. Otázky jako nevěra, rovnost nebo prostopášnost spadají spíše do oblasti svědomí. Kritika některých aspektů globalizace a postindustriální společnosti vůbec je víceméně podobná kritice ze strany sekulární filosofie.

Katoličtí tradicionalisté mají z velké části výhrady ke klasické liberální demokracii a náboženskou svobodu jako lidské právo nepřijímají. Namísto toho preferují za příhodných podmínek katolickou církev jako státní a vůči jinověrcům rozumnou toleranci. Současná doba bývá většinou interpretována jako doba mravní zpustlosti a možné znamení před koncem světa. Ani teorie spiknutí nejsou výjimkou. V mnoha tradicionalistických kruzích bývá přítomno striktně dualistické myšlení dělící lidstvo na tábor Kristův a tábor satanův. Na složité otázky jsou často dávány snadné odpovědi a složitý dnešní svět bývá jednostranně demonizován. Existují také jisté spojující vazby mezi katolickým tradicionalismem a některými formami pravicového extremismu. Antijudaismus a do určité míry i antisemitismus je v řadě tradicionalistických skupin přítomen. V českém prostředí navazují stoupenci FSSPX na některé ideje korporativismu a nacionalismu z období 30. let a druhé republiky (1938–1939). Kritizována bývá evropská integrace, politická korektnost a objevují se zde i spekulace o plíživé islamizaci Evropy. Mnoho tradicionalistů sdílí odsuzující postoj k zesnulému prezidentu Václavu Havlovi a „pravdoláskařům“. Existují také určité vazby mezi katolickým tradicionalismem a přívrženci bývalého presidenta Václava Klause. Tyto dva ideové tábory se sbíhají kupříkladu u známého novináře, politického aktivisty a tradicionalistického katolíka Michala Semína.

5.6 Cesty teologického myšlení

V pokoncilní církvi se stále častěji dostává ke slovu kreativita ve výuce teologických disciplín, v kázání, katechetice i hermeneutice. Pro různé úseky dogmatiky se dnes často volí nové interpretační modely. Podstata dogmat je neměnná, avšak jazyk, způsob vyjadřování či způsob myšlení je otevřen vývoji. Nezřídka jsou přijímány i podněty z nekatolického prostředí. Také z oblasti společenských věd, filosofie či psychologie je možné čerpat inspiraci. V některých případech se lze stále setkat s jistou úzkoprsostí, avšak trend otevírání se je dominantní a stále postupující.

Naproti tomu v tradicionalistickém prostředí typu FSSPX není kreativní myšlení příliš vítáno. Panuje zde výrazná rezervovanost vůči novým podnětům, zvláště těm, které přicházejí z nekatolického prostředí nebo těm, které nemají oporu v hlavním proudu předkoncilní teologie. Dále toto prostředí charakterizuje často otrocká interpretace tezí obsažených v manuálu používaném od Tridentského až do Druhého vatikánského koncilu. Teologické myšlení víceméně vychází z pozdní scholastiky a to dodává hnutím jako je FSSPX v očích mladší generace pokoncilní církve nástin jakéhosi skanzenu.

5.7 Biblická exegeze

Dnešní katolická teologická učiliště si víceméně osvojila historickokritickou metodu při výkladu Písma a biblická teologie se do značné míry emancipovala vůči teologii dogmatické. Dnes magisterium tvrdí, že „... *knihy Písma svatého učí spolehlivě, věrně a bez omylu... pravdu, kterou chtěl mít Bůh zaznamenanou v Písmě svatém pro naši spásu.*”¹²³ Z této definice se vyvozuje, že ve věcech, které se netýkají naší spásy, není Písmo svaté nutně neomylné. Vědecká stanoviska protestantských biblistů nejsou a priori odmítána. Proměna teologického myšlení vůbec má vliv též na vlastní výklad biblického textu. Jak v metodologii, tak ve vlastním výkladu je dnes podstatně více svobody ohraničené jen učením církve a posvátnou tradicí.

Tradicionalisté jsou v názorech na biblickou inspiraci podstatně konzervativnější nežli současný hlavní proud katolické teologie, avšak striktně literární přístup k biblickému textu nesdílejí ani oni. Existují sice jednotlivci a skupiny, které se hlásí k takové výkladové metodě, avšak zázemí nacházejí spíše u sedisvakantistů nežli u skupin jako je FSSPX. Vlastní výklad různých biblických míst nebývá v tradicionalistickém prostředí ponecháván na kreativité jedinců, ale spíše bývá používána jakási šablona.

¹²³ *Dei Verbum*, dokument II. vatikánského koncilu, vydán roku 1965.

Závěr

Kněžské bratrstvo je svou povahou hnutím opozičním. Druhý vatikánský koncil přinesl tak velké změny, že i mnoho konformnějších katolíků z řad hierarchie i věřících bylo zaskočeno nebo přímo otřeseno. Pro ty, kteří tyto změny odmítali akceptovat, nastala situace charakterizovaná konfliktem mezi vírou v neomylnost a neporušitelnost církve a přesvědčením o neslučitelnosti koncilních reforem s původním katolickým učením. Ve hře tedy byla také osobní krize víry jednotlivých dotyčných a jejich bezradnost. Reformně orientovaná část koncilních otců a s nimi spolupracujících teologů byla často tak nadšena, že jim scházela schopnost porozumění vůči těm, kteří situaci viděli jinak. Exkomunikace arcibiskupa Lefebvra roku 1988 ještě prohloubila pocit křivdy na straně těch tradicionalistů, kteří neviděli jiné východisko nežli přehodnocení závěrů koncilu a vývoje po něm. Pocity úzkosti na straně stoupenců FSSPX pramení z přesvědčení, že oni pokračují v témže duchu jako církvev předchozích staletích, zatímco vedení katolické církve uzavírá kompromisy s duchem doby a rozměňuje pravé učení.

Mnoho tradičních katolíků, kteří se ocitli vně oficiálních církevních struktur, lavíruje na hraně mezi pozicí FSSPX a sedisvakantismu. Mnohé aspekty vývoje v církvi i ve světě dávají podnět k radikalizaci hnutí, zdůrazňování výlučnosti a apokalyptickým úvahám. Tyto tendence může přiživovat také arogantní a necitlivý postoj ze strany stoupenců reformy. Mnohé problematické jevy v současné katolické církvi mohou stoupence FSSPX utvrzovat v přesvědčení, že se církvev nachází v krizi, jejímž kořenem jsou reformy zahájené Druhým vatikánským koncilem. Na druhou stranu však jak na straně oficiální církve, tak na straně tradicionalistů existují snahy o porozumění a větší otevřenost. Zda bude v budoucnu převládat spíše trend radikalizace nebo naopak reintegrace zpět do církve je otevřenou otázkou. Existují indicie pro obě možnosti.

Kromě otázky vztahů uvnitř církve se také v souvislosti s FSSPX upozorňuje na komplikované vztahy mezi tímto náboženským společenstvím a většinovou sekulární společností. V českém prostředí prodělal tento vztah určitý vývoj. Mezi lety 1990–2000 bylo FSSPX jen málo známé mezi nekatolíky či vlažnými katolíky a z pohledu většinové společnosti a odborníků na náboženskou scénu nebylo pokládáno za nijak výrazně problematické. Hnutí také nevyvíjelo žádnou nápadnou misijní činnost a nebyly u něj pozorovány sektářské rysy jako autoritářství, izolovanost a indoktrinace. Pozornost začalo hnutí budit až později a to spíše v souvislosti s tématy společensko-politickými nežli náboženskými.

Obavy budily zejména protižidovské postoje a konspirační vidění světa. Pokud jsou tyto obavy provázeny morální panikou a zjednodušujícími schémata napomáhají často nechtěně radikalizaci hnutí. Také na straně nekatolické či většinově katolické veřejnosti se lze setkat se zjednodušujícími a povrchními odsudky ne adresu hnutí jako je FSSPX. Ke zmírnění vzniklého napětí je třeba tolerance a odstupu na obou stranách. Česká společnost je tradičně podezíravá k organizovanému náboženství. To dává vzniklému napětí specifický ráz oproti zahraničí. Téměř nic nelze s jistotou předvídat, avšak je velmi pravděpodobné, že vývoj jak v církvi, tak ve společnosti (alespoň na západě) bude nakloněn spíše koncepcí otevřenosti (v církvi) a plurality (ve společnosti) nežli tradicionalistickému vidění. Umírněná a otevřenější forma tradicionalismu však může mít i v budoucnosti své místo jak uvnitř církve, tak na širší náboženské scéně.

Seznam použité literatury

Kvalifikační a jiné školní práce

MILATA, Jan. *Kněžské bratrstvo svatého Pia X.* Praha, 2013. Seminární práce. Univerzita Karlova v Praze, Husitská teologická fakulta. 6 s.

Monografie

ALBERIGO, Giuseppe. *Stručné dějiny II. vatikánského koncilu.* Brno: Společnost pro odbornou literaturu – Barrister & Principal, 2008. 172 s. ISBN 978-80-7364-047-7.

BALÍK, Stanislav a Jiří HANUŠ. *Letnice 20. století: Druhý vatikánský koncil a české země.* Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2012. 279 s. ISBN 978-80-7325-268-7.

CONGAR, Yves. *Challenge to the Church: The Case of Archbishop Lefebvre.* Dublin: Veritas Publication, Dublin 1976. 96 s. ISBN 0-905092-25-2.

CUNEO, Michael. *The Smoke of Satan.* Baltimore: The Johns Hopkins University Press, 1999. 219 s. ISBN 0-8018-6265-5.

FIALA, Petr a Jiří HANUŠ. *Skrytá církev.* Brno: CDK, 1999. 298 s. ISBN 80-85959-39-9.

LEFEBVRE, Marcel. *Otevřený dopis bezradným katolíkům.* Albin Michel S. A., Paris 1985. 147 s. ISBN 2-22602325-9.

MADRID, Patrick a Pete VERE. *More Catholic Than the Pope: An Inside Look at Extreme Traditionalism.* Huntington: Our Sunday Visitor, 2004. 193 s. ISBN 1-931709-26-2.

MALÝ, Radomír. *Církevní dějiny.* Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2000. 283 s. ISBN 80-7266-083-7.

MALÝ, Radomír. *Je dovoleno bránit inkvizici?.* Frýdek-Místek: Michael s. a., 2005. 158 s. ISBN 978-80-254-1299-2.

MAY, Georg. *Pravá a nepravá obnova.* Stuttgart: Sarto, 2003. 70 s. ISBN 3-932691-27-X.

MORIN, Dominique. *Učení II. vatikánského koncilu.* Praha: Paulínky, 1999. 63 s. ISBN 80-86025-17-9.

PESCH, Otto Hermann. *Druhý vatikánský koncil 1962–1965.* Praha: Vyšehrad, 1996. 435 s. ISBN 80-7195-001-7.

POJAVNIK, Ivan. *Mysterium koncilu.* Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1998. 439 s. ISBN 80-238-4325-7.

POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Hermeneutika mysteria.* Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005. 238 s. ISBN 80-7195-001-7.

RADOSTA, Petr. *Protikomunistický odboj.* Praha: Egem, 1993. 160s. ISBN 80-85395-25-8.

SKALICKÝ, Karel. *Ekumenismus na Druhém vatikánském koncilu.* Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1997. 133 s. ISBN 80-7192-164-5.

WILTGEN, Ralph Michael. *Rýn se vlévá do Tibery*. Frýdek-Místek: Michael s. a., 2007. 331 s. ISBN 978-80-254-1297-8.

Papežské encykliky a dokumenty koncilů

Lev XIII. *Libertas praestantissimum* [papežská encyklika]. Vatikán (Řím), 1888.

Lev XIII. *Orientalium dignitas* [papežská encyklika]. Vatikán (Řím), 1894.

Pius X. *Lamentabili sane exitu* [papežský dekret]. Vatikán (Řím), 1907.

Pius X. *Pascendi Dominici gregis* [papežská encyklika]. Vatikán (Řím), 1907.

Pius XI. *Quadragesimo anno* [papežská encyklika]. Vatikán (Řím), 1931.

Dei Verbum [konstituce II. vatikánského koncilu]. Vatikán (Řím), 1965.

Dignitatis humanae [deklarace II. vatikánského koncilu]. Vatikán (Řím), 1965.

Nostra aetate [deklarace II. vatikánského koncilu]. Vatikán (Řím), 1965.

Optatam totius [deklarace II. vatikánského koncilu]. Vatikán (Řím), 1965.

Pastor aeternus [konstituce II. vatikánského koncilu]. Vatikán (Řím), 1870.

Sacrosanctum concilium [konstituce II. vatikánského koncilu]. Vatikán (Řím), 1963.

Unitatis redintegratio [dekret II. vatikánského koncilu]. Vatikán (Řím), 1964.

Biblické překlady

Bible česká: díl první – knihy Starého zákona. Svazek I. Přeložil Jan HEJČL, redigoval Antonín PODLAHA. Praha: Dědictví sv. Jana Nepomuckého, 1917. 1344 s.

Encyklopedie a slovníky

LIVINGSTONE, E. A. (ed.) et al. *The Concise Oxford Dictionary of the Christian Church*. New York City: Oxford University Press, 2013. 632 s. ISBN 978-0-19-965962-3.

Periodika

HARRISON, Brian W. *Dignitatis humanae: a non-contradictory doctrinal development*. *Living Tradition* [online]. 2011, březen, č. 151 [cit. 2015-05-06]. Dostupné z <http://www.rtforum.org/lt/lt151.html>

MALÝ, Radomír. *Katolický otec vlasti*. *Te Deum*. 2008, č. 5 (září a říjen). Dostupné také z http://www.tedeum.cz/5_2008/katolicky_otec_vlasti_radomir_maly_52008.htm

MALÝ, Radomír. *Trochu apologie: církve netolerantní...její odpůrci tolerantní? Immaculata*. 2004, roč. 4/2004, č. 74 (červenec a srpen). ISSN 1210-5732. Dostupné také z <http://immaculata.minorite.cz/pdf/IM74.pdf>

MALÝ, Radomír. *Trochu apologie (3): církve...viníkem holocaustu? Immaculata*. 2004, roč. 6/2004, č. 76 (listopad a prosinec). ISSN 1210-5732. Dostupné také z <http://immaculata.minorite.cz/pdf/IM76.pdf>

MALÝ, Radomír. Trochu apologie (18): církev...a mistr Jan Hus. *Immaculata*. 2007, roč. 3/2007, č. 91 (květen a červen). ISSN 1210-5732. Dostupné také z <http://immaculata.minorite.cz/pdf/IM91.pdf>

MALÝ, Radomír. Trochu apologie (20): být dobrým katolíkem...znamená nebýt dobrým Čechem? *Immaculata*. 2007, roč. 5/2007, č. 93 (září a říjen). ISSN 1210-5732. Dostupné také z <http://immaculata.minorite.cz/pdf/IM93.pdf>

Informační leták Kněžského bratrstva sv. Pia X. [online časopis]. 1999–. Dostupné z <http://www.fsspx.cz/>

Te Deum. Kosoř: AMDG, 2006–.

Internetové zdroje (webové portály a stránky)

ČERVENOBÍLÍ – VLASTENECKÝ STUDENTSKÝ SPOLEK. *Červenobílí*. [online]. Červenobílí, ©2012. Dostupné z: <http://cervenobili.cz/>

ČESKÝ PORTÁL, o.p.s. *EUportal* [online časopis]. Dostupné z: <http://euportal.parlamentnilisty.cz/>

INSTITUT SVATÉHO JOSEFA. *Institut svatého Josefa* [online]. Institut svatého Josefa, ©2016. Dostupné z: <http://www.stjoseph.cz/>

Katolík [online časopis]. 2002–. Dostupné z: <http://katolikrevue.uni.cx/>

KNĚŽSKÉ BRATRSTVO SVATÉHO PIA X. *Kněžské bratrstvo svatého Pia X* [online]. FSSPX.cz, ©2015. Dostupné z: <http://www.fsspx.cz/>

Krása liturgie [online]. ©2016. Dostupné z: <http://www.krasaliturgie.cz/>

POSPÍŠIL, Ignác. *Duše a hvězdy* [online časopis]. 2009–. Dostupné z: <http://cirkev.wordpress.com/>. ISSN 1804-1361

REX! [online blog]. Dostupné z <http://rexcz.blogspot.cz/>

UNA VOCE ČESKÁ REPUBLIKA. *Una Voce Česká republika* [online]. Dostupné z <http://una-voce.cz/>

Vendée v exilu [online blog]. Dostupné z <http://vedeecz.blogspot.cz/>

Resumé

FSSPX je společenstvím neřeholních kněží se strukturou podobnou mnohým řeholním řádům. Bylo založeno roku 1970 arcibiskupem Marcelem Lefebvrem. Jeho programem je obrana tradičních katolických hodnot před nebezpečím, které údajně představují reformy zahájené Druhým vatikánským koncilem. Okolo FSSPX se zformovalo širší společenství katolíků nesouhlasících s vývojem v církvi. Po rozchodu FSSPX s vedením církve roku 1988 se toto společenství více utužilo a získalo ráz jakési denominace.

Druhý vatikánský koncil (1962–1965) provedl mnoho změn, z nichž mnohé dosud nebyly uvedeny plně do praxe. Týkají se liturgie, pastore, výkladu Písma, studia teologie a dalších otázek. Společným jmenovatelem koncilních reforem bylo učinit Kristovu zvěst srozumitelnější modernímu člověku a srovnat mnohé věci v církvi s duchem evangelia a prvokřesťanské tradice. Nejvýznamnějšími posuny, vyvolanými koncillem, byly nové postoje k ekumenismu, principu náboženské svobody a mezináboženskému dialogu. Mnohým kruhům v církvi se ovšem tyto změny zdály být rozmělnováním pravd víry. Těmto katolíkům se začalo souhrnně říkat tradicionalisté. Překonání příkopů mezi křesťanskými konfesemi a srovnání struktury církve více s duchem dneška, jakož i prvokřesťanské tradice patří mezi další úkoly vyplývající ze závěrů koncilu, které má církev stále před sebou. Závěry koncilu byly většinově přijaty a skalní tradicionalisté nemají mezi katolíky velké zastoupení.

Na území ČR působí FSSPX od roku 1991. Ve sdělovacích prostředcích je možno o něm slyšet v souvislosti s euroskeptickými názory, protiimigrantskými nebo protiislámskými postoji, konspiračními teoriemi a revizionistickým pohledem na české dějiny. Zpočátku hnutí nebudilo velkou pozornost a nejevilo se společensky problematickým. Na přelomu století však kontroverzní témata okolo hnutí zesílila.

Teologickými důrazy hnutí jsou: tradiční katolické pojetí bohoslužby a spirituality, výlučnost katolické církve jako ústavu spásy a tradiční pojetí výchovy kněží, studia teologie, výkladu Písma, pastore a dalších věcí. Za společného jmenovatele všech hlavních charakteristických rysů hnutí může být považována úzkost z vývoje nejen v církvi, ale v celém globalizovaném světě, a konflikt mezi moderní dobou a tradičním katolickým pohledem na svět.

Mezi vedením katolické církve a FSSPX dnes již začíná probíhat dialog, který by v budoucnu mohl vést k reintegraci Bratrstva a jeho příznivců do kanonických církevních

struktur. K tomu nejlépe přispěje oboustranná otevřenost, empatie a nepředpojatost. Obdobný přístup by pomohl také vzájemnému porozumění a toleranci mezi tímto společenstvím a většinovou sekulární společností.

Cílem této práce bylo poskytnout příležitost k bližšímu seznámení se s fenoménem FSSPX a pomoci tak vyvrátit některé zbytečné předsudky vůči této skupině katolíků u české veřejnosti. Ty totiž, stejně jako nekritický obdiv, vedou k dezinformacím a nedorozuměním s nežádoucími důsledky. Zároveň bylo mým cílem prokázat, že FSSPX je reakcí na reformy Druhého vatikánského koncilu.

Summary

The SSPX is a community of non-monastic priests with a structure similar to that of many religious orders. It was founded in 1970 by Archbishop Marcel Lefebvre. Its program is to defend traditional Catholic values against the danger supposedly represented by the reforms initiated by the Second Vatican Council. A wider community of Catholics disagreeing with developments in the Church was formed around the SSPX. Following the breakup of the SSPX with the leadership of the Church in 1988, this community gained strength and a character of a certain denomination.

The Second Vatican Council (1962-1965) carried out a lot of changes, many of which have not yet been fully implemented. They concern the liturgy, pastoral care, interpretation of Scripture, and theology studies, among other issues. The common denominator of the conciliar reforms was to make the proclamation of Christ more comprehensible to modern man and make many things in the church consistent with the spirit of the Gospel and early Christian tradition. The most significant shifts, initiated by the council, were the new approaches to ecumenism, to principle of religious freedom and to interfaith dialogue. Many circles in the Church, however, considered these changes as grinding the truths of faith; these Catholics began to be described as traditionalists. Overcoming the trenches between Christian confessions and aligning the structure of the Church with contemporary spirit as well as with the spirit of early Christian tradition represent challenges arising from the conclusions of the Council still to be dealt with by the Church. Council conclusions were adopted by the majority and strict traditionalists do not have a large representation among Catholics.

In the Czech Republic, SSPX has been active since 1991. In the media it is possible to hear about it in the context of Eurosceptic views, anti-immigrant and anti-Islamic stances, conspiracy theories, and revisionist views of Czech history. At the beginning, the movement did not draw great attention and did not appear to be socially problematic. At the turn of the century, however, controversial issues around the movement intensified.

Theological emphases of the movement involve traditional Catholic understanding of worship and spirituality, exclusivity of the Catholic Church as an institution of salvation and traditional concept of priest's education, theology studies, interpretation of Scripture, pastoral care, and other issues. Common denominator of all the principal distinctive features of the movement can be seen in anxiety – related not only to developments in the Church, but in the entire globalized world – as well as in the conflict between present-day and traditional Catholic view of the world.

A dialogue begins to take place between the leadership of the Catholic Church and the SSPX, which in the future could lead to reintegration of the Society and its supporters in canonical church structures. The best contribution to this development would be mutual openness, empathy and open-mindedness. A similar approach could also help the mutual understanding and tolerance between the movement and the majority secular society.

The aim of this study was to provide an opportunity to become more familiar with the phenomenon of the SSPX, and thus to help to refute unnecessary prejudices against this group of Catholics among the Czech public. These, similarly as uncritical admiration, lead to misinformation and misunderstandings resulting in undesirable consequences. It was also my aim to prove that the SSPX is a response to the reforms of The Second Vatican Council.